

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Annukka Lukkarinen
Hanna Peltola

**”JOKO MYÖ MENNÄÄN SINNE RETKELLE?” – LUONTOSUHTEEN
VAHVISTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA**

Opinnäytetyö
lokakuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2018
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
013 260 600

Tekijät
Annukka Lukkarinen, Hanna Peltola

Nimeke
"Joko myö mennään sinne retkelle?" – Luontosuhteen vahvistaminen varhaiskasvatuk-
sessä

Toimeksiantaja
Kontiolahden kunta, Karhunpesän päiväkot

Tiivistelmä

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli lasten luontaisen luontosuhteen vahvistami-
nen ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen menetelmiä käyttäen. Toiminnan tavoit-
teena oli innostaa luonnossa tapahtuvan toiminnallisen retkipäivän myötä lasten vapaa-
ajalla tapahtuvaa liikkumista, leikkimistä sekä tutkimista lähiympäristöissä. Toimeksiantaja
oli Kontiolahdella sijaitseva päiväkot ja kohderyhmänä päiväkodissa esiopetusikäiset lap-
set. Toimintapäivä pidettiin keväällä 2018 Kontiolahdella monimuotoisessa luonnossa.

Ennen toimintapäivää kävimme päiväkodilla pitämässä ympäristöaiheisia tuokioita esiope-
tusryhmille. Tuokioiden pohjalta valmistelimme toimintapäivälle lapsille suunnattuja rastipis-
tetehtäviä. Teimme materiaalipankin päiväkodin käyttöön ympäristökasvatuksen oppimisen
tueksi. Lapsille oli valmistettu erilaisia rastipisteitä käyttäen tehtävissä ympäristökasvatuk-
sen teemoja, kuten kestävä kehitys ja luontotietämys. Menetelminä käytettiin sadutusta,
seikkailukasvatuksen toiminnallisuutta sekä lasten motorisia, -ja ongelmaratkaisutaitoja
hyödyntäviä tehtäviä.

Päiväkodin kasvattajilta saamamme palaute osoitti, että toimintapäivä tarjosi lapsille koke-
muksellista oppimista, yhteenkuuluvuutta sekä kiinnostusta lähiympäristöä kohtaan. Toimin-
tapäivän suunnittelu ja toteutus opetti meille prosessin oppimisen vaiheet ja mahdollisti lap-
sille luonnossa oppimisen.

Kieli
Suomi

Sivu 56
Liitteet 6
Liitesivumäärä 20

Asiasanat
Varhaiskasvatus, ympäristökasvatus, kestävä kehitys, seikkailukasvatus.

THESIS
October 2018
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600

Authors
Annukka Lukkarinen, Hanna Peltola

Title
"Shall we go now to the trip?" -Supporting the natural relationship in early childhood education

Commissioned by
Municipality of Kontiolahti, Karhunpesä day-care centre

Abstract

The aim of this thesis was to support and strengthen the child-nature relationship with themes of environmental education and sustainable development as core ideas. Pre-school children being the target group of activities. The commissioner, was the Karhunpesä day-care centre in the municipality of Kontiolahti.

The activity day was arranged in North Karelian, Kontiolahti at the end of April 2018. The process of our thesis also included lessons for the children. During the activity day, the children participated in tasks that included activities and information about the surrounding nature. The activities encompassed environmental information, problem solving, storytelling, motoric skills and adventure methods. After the activity day, we prepared material for the day-care centre to support teaching the environment education in the future.

According to the feedback we received from the activity day, we were able to offer the children to experience experiential learning and sense of solidarity during day. According to the feedback, we increased the interest of children in the environment. We ourselves learnt the importance of nature and environment as a facilitator of learning. In addition, we acquired valuable experience from project work.

Language
Finnish

Pages 56
Appendices 6
Pages of Appendices 20

Keywords
Early childhood education, environmental education, sustainable development, adventure education

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	6
2	Varhaiskasvatus	7
2.1	Varhaiskasvatuksen lähtökohdat	7
2.2	Varhaiskasvatuksen arvot.....	9
2.3	Oppimisen eri osa-alueet varhaiskasvatuksessa	9
2.4	Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	10
2.5	Kokemuksellinen oppiminen	11
3	Ympäristökasvatus.....	11
3.1	Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa	11
3.2	Palmerin puumalli	14
3.3	Nature smart.....	16
3.4	Kestävä kehitys.....	16
4	Seikkailukasvatus	18
4.1	Seikkailukasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukena	18
4.2	Elämyspedagogiikka.....	19
5	Aiheeseen liittyvät aikaisemmat opinnäytetyöt.....	20
6	Opinnäytetyön lähtökohdat	23
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä.....	23
6.2	Toimeksiantaja.....	23
6.3	Opinnäytetyön prosessi	24
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	25
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	25
7.2	Kehittämistyön prosessi.....	27
7.3	Pedagoginen dokumentointi arviointimenetelmänä	29
7.4	Osallisuus	30
7.5	Opinnäytetyön päiväkirja	31
8	Toimintapäivän toteutus.....	32
8.1	Yhteistyöpalaverit	32
8.2	Toimintapäivän suunnittelu	32
8.3	Rastipisteiden suunnittelu ja valmistaminen	34
8.4	Toimintapäivä	34
9	Arviointi	41
9.1	Pedagogisen dokumentoinnin käyttö arviointimenetelmänä	41
9.2	Toimintapäivän havainnoinnin tulokset	43
9.3	Varhaiskasvattajien palaute toimintapäivästä	46
10	Materiaalipankki tuotoksena	47
10.1	Materiaalipankin suunnittelu ja valmistaminen.....	47
11	Pohdinta.....	47
11.1	Opinnäytetyön prosessin toteutuminen.....	47
11.2	Luotettavuus ja eettisyys opinnäytetyössä.....	49
11.3	Jatkotutkimus- sekä kehittämisideat	50
11.4	Ammatillinen kasvu ja oppimisprosessi	52
	Lähteet.....	54

Liitteet

Liite 1	Toimeksiantosopimus
Liite 2	Kirje lapsille ja lasten huoltajille
Liite 3	Toimintapäivän aikataulu
Liite 4	Havainnointikysymykset toimintapäivälle
Liite 5	Palautekysely kasvattajille
Liite 6	Materiaalipankki ympäristökasvatuksen toiminnallisia tehtäviä päiväkodin käyttöön

1 Johdanto

Fyysinen ympäristö monimuotoisena ja monipuolisena kokonaisuutena antaa lapsen motoriselle ja kognitiiviselle kasvulle ja kehitykselle erilaisia oppimiskokemuksia. Lapsi saa käsityksen ympäröivästä luonnosta ja muodostaa näin oman arvoperustan toimiakseen ympäristöä kunnioittaen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 11.) Opinnäytetyömme keskeisinä teemoina ovat ympäristökasvatus, kestävä kehitys ja alle kouluikäisten lasten luontosuhteen vahvistaminen hyödyntäen lähiympäristöä varhaiskasvatuksen arjessa, sekä kannustaminen lapsia itsenäiseen luonnossa liikkumiseen vapaa-ajalla. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Kontiolahden kunnan Karhunpesän päiväkotitoimi, joka sijaitsee Kontiolahden kirkonkylällä.

Opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena luontopäivänä Höytiäisen rannalla Vierevänniemen alueella päiväkodin esiopetusryhmien kanssa. Retkipäivään sisältyy erilaisia rastitehtäviä luontopolun varrella. Ohjelmassa on yhteistä toimintaa. Lisäksi laadimme materiaalipankin erilaisin tehtävin ja leikein liittyen luontokasvatukseen ja kestäväan kehitykseen. Materiaalipankin tarkoituksena on antaa päiväkodin kasvattajille työvälineitä varhaiskasvatuksen arkeen. Materiaalipankin sisältö on tarkoitettu ensisijaisesti 5–6-vuotiaiden lasten ikäryhmille. Kontiolahden kirkonkylän luonto antaa hyvät mahdollisuudet monipuoliselle retkeilylle ja muulle luonnossa toimimiselle kaikkina vuodenaikoina, tästä johtuen haluamme toteuttaa toiminnallisen opinnäytetyön toimintapäivän juuri tällä alueella.

Opinnäytetyö pyrkii käytännön työn ja teoreettisen tiedon yhdistämiseen. Opinnäytetyö on myös ajan ja kokonaisuuksien hallintaa, innovatiivista kehittämistä työelämään ja yhteistyöhön sekä suullisen ja kirjallisen ilmaisun osaamista. Opinnäytetyö on yksi osa ammatillista kasvua. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 159-160.) Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on tukea lapsen suhdetta luontoon sekä hyödyntää monipuolisesti luontoympäristöä kehityksen, kasvun ja oppimisen tukena. Toimeksiantaja päiväkodin Karhunpesän kasvattajien toiveena on, että toimintapäivän avulla ja tehtävän materiaalipankin ideoiden kautta

voidaan tukea ja innostaa lasten spontaania kaikille mahdollista luonnossa liikkumista.

Opinnäytetyössä tuomme esille varhaiskasvatuksen lähtökohdat eri teorialähteiden kautta. Käsitlemme opinnäytetyön aiheemme ympäristökasvatuksen merkityksen lapsen kasvun ja kehityksen tukena. Raportti sisältää opinnäytetyön lähtökohdat, tarkoituksen ja tehtävän, opinnäytetyömme prosessin, opinnäytetyön menetelmälliset valinnat ja kehittämistyön prosessin. Liitteissä ovat opinnäytetyöhön liittyvät sopimukset, kuten toimeksiantosopimukset, kirje esiopetus lasten huoltajille, havainnointi kysymykset ja palautekysely lomake kasvattajille. Viimeisenä liitteissä on opinnäytetyön tuotos materiaalipankki, joka sisältää 29 erilaista ympäristökasvatukseen ja kestävään kehitykseen liittyvää toimintakorttia.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat

Varhaiskasvatuslaki, joka tuli voimaan 1.8.2015, painottuu pedagogiseen ja tavoitteelliseen sekä suunnitelmalliseen lapsen kasvatukseen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuteen varhaiskasvatuksessa. Jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle tehdään lain mukaan varhaiskasvatussuunnitelma, jonka tarkoitus on tukea lapsen henkilökohtaiseen kehityksen, kasvun ja hoidon toteutumista. Kunnat, kuntayhtymät ja muut palvelujen tuottajat mahdollistavat lasten osallistumisen varhaiskasvatukseen. Päiväkodit ja perhepäivähoito ovat pääsääntöisiä paikkoja, joissa varhaiskasvatus toteutuu. Päivähoitoon ovat oikeutettuja ne lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973.) Friedrich Fröbelin kasvatuseräily antoi suomalaisen kasvatuseräilyyn pohjan 1800-luvulla. Fröbel korosti kasvatuksessa lapsen kykyä olla aktiivinen toimija ja lisäksi hän toi esille vahvasti leikin merkityksen lapsen henkilökohtaisessa kehityksessä. Fröbelin ajatukset ovat edelleen käytössä varhaiskasvatuksessa, vaikkakin teoreettista perustaa on laajennettu ja painotukset varhaiskasvatuksen pedagogiikassa ovat muuttuneet. Nykyisin korostuu lasten kuuleminen, heidän tarpeiden, ja ideoiden huomioiminen valmiiden toimintamallien sijaan. (Roos 2016, 52.)

Lain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen oppimisen edellytyksiä, edistetään pysyvää oppimista ja tuetaan koulutuksellisen tasa- arvon toteutumiseen. Lapselle mahdollistetaan myönteiset oppimiskokemukset leikkiin, liikkumiseen, taiteeseen ja kulttuuriperintöön perustuen suunnitelmalliseen pedagogiseen toimintaan. Lain tavoitteena on turvata lapselle turvallinen ja terveellinen varhaiskasvatusympäristö, jossa huomioidaan lasta kunnioittava toimintatapa ja pyritään mahdollistamaan pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvattajien välille. Jokaisella lapsella on yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen riippumatta kunkin lapsen kulttuurista, kielestä tai uskonnosta ja tämän lisäksi annetaan lapselle valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa myös toisten kulttuuriperinteitä. Varhaiskasvattajien tehtävänä on tunnistaa lapsen yksilölliset tuen tarpeet, kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja ja ohjata lasta eettisesti vastuulliseen toimintaan sekä toisten ihmisten kunnioittamiseen. Lain tavoitteiden mukaan on hyvä taata lapselle mahdollisuudet osallistua ja saada olla vaikuttamassa lapseen itseensä liittyvissä asioissa. Lapsen osallisuuden lisäksi huomioidaan myös lapsen vanhempien tai huoltajien kanssa yhdessä toimiminen ja heidän kuuleminen ja tukeminen. (Varhaiskasvatustalaki 36/1973.)

Varhaiskasvatuksessa laaditussa henkilökohtaisessa suunnitelmassa tavoitteiden asettelun lähtökohta on pedagoginen toiminta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on hyvä kirjata lapsen kehityksen sekä oppimisen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet. Suunnitelmassa otetaan huomioon tavoitteet ja toimenpiteet, jotka tukevat lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvattaja yhdessä lapsen huoltajan kanssa tuo suunnitelmassa esille pedagogiset menetelmät, jotka tukevat asetettuja tavoitteita. Tavoitteiden ollessa kirjallisesti esillä on toteutuksen arviointi mahdollista. (Opetushallitus 2016, 10–11.) Varhaiskasvatussuunnitelmassa kasvatustavoitteina kiinnitetään huomio lapsen fyysisen, sosiaalisen, emotionaalisen, kognitiivisen, esteettisen ja eettisen kasvun tavoitteelliseen ja yksilölliseen tukemiseen. (Järvinen, Laine, Hellman- Suominen 2009, 128–129).

2.2 Varhaiskasvatuksen arvot

Varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustan mukaan korostuu ensisijaisesti lapsen etu, lapsen oikeus huolenpitoon, hyvinvointiin ja suojeluun sekä kohtelu yhdenvertaisena ja tasa-arvoisena. Jokaisen lapsen yksilöllisyys ja mielipiteet huomioidaan ja niitä kunnioitetaan. (Opetushallitus 2016, 18.) Pieni lapsi tarvitsee oikeuksiensa mahdollistajaksi aikuisten esimerkillistä ja johdonmukaista toimintaa varhaislapsuuden arvomaailman kehityksen tueksi ja malliksi. Varhaislapsuuteen on sovellettava YK:n lastenoikeuksien sopimusta kokonaisvaltaisesti, jotta lasten oikeudet toteutuisivat. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 151.) YK:n lastenoikeuksien sopimus sisältää lapsen oikeudet ja edut, johon opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehyksessä otetaan huomioon arvoperusta. Arvoperusta varhaiskasvatustyössä sisällytetään toimintakulttuuriin, oppimisympäristöön, arviointiin ja kehittämiseen, työtapoihin, pedagogiseen dokumentointiin ja yhteistyöhön. Lasten edun ensisijaisuuden ja hyvinvoinnin tueksi varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu lapsuuden itseisarvoon, ihmisenä kasvamiseen, lapsen oikeuksiin, yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja moninaisuuteen sekä perheiden monimuotoisuuteen ja terveelliseen ja kestäväan elämäntapaan. (Opetushallitus 2016, 19, 36.)

2.3 Oppimisen eri osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa, jolloin lapsi nähdään aktiivisena toimijana, synnynnäisesti uteliaana ja innostuneena oppimaan uutta. Lapsen kokonaisvaltaisessa oppimisessa korostuu tiedot, taidot, aistihavainnot, keholliset kokemukset, toiminta, tunteet ja ajattelu. (Opetushallitus 2016, 20.) Varhaiskasvatukseen lasten kanssa käytetään monipuolisia työtapoja, sillä ne ovat oppimisen väline sekä opetteluun kohde. Lapselle luontevia oppimisen menetelmiä ovat toiminnalliset luovuutta ja osallisuutta lisäävät työtavat. (Opetushallitus 2016, 38.)

Varhaiskasvatuksen pedagogisella toiminnalla tarkoitetaan eri oppimisen osa-alueiden, lasten mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden sekä laaja-alaisen osaamisen yhteensovittamista. Oppimisen osa-alueet muodostuvat viidestä eri alueesta, joita voidaan yhteen sovittaa tai toteuttaa erikseen. Osa-alueiksi katsotaan kuuluvaksi kielten rikas maailma, ilmaisun monimuotoisuus, minä ja yhteisöimme, tutkiminen ja toimiminen ympäristössäni sekä lapsen kasvaminen, liikkuminen ja kehittyminen. Pedagoginen toiminta toteutetaan kasvattajien ja lasten välisessä yhteisessä toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. (Opetushallitus 2016, 36.)

2.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Opinnäytetyössä korostuu varhaiskasvatuksen oppimisen osa-alueista tutkiminen ja toimiminen ympäristössä. Yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on mahdollistaa lapselle ympäristön havainnointi, jäsentäminen ja ymmärtäminen. Lasten syy- ja seuraussuhteiden vahvistaminen onnistuu lasten omakohtaisten kokemusten, havainnointien ja elämysten kautta, kun he saavat monipuolisesti koke-malla, tutkia ja toimia rakennetussa ympäristössä ja luonnossa. Ympäristöä hyödyntäen lapsia voidaan ohjata ja innostaa luokittelemaan, vertailemaan, järjestelmään, hahmottamaan ja havainnoimaan ympäristöstä lasta itseään kiinnostavia asioita ja käsitteitä. (Opetushallitus 2016, 44–45.)

Lapsi on luonnostaan utelias ja kiinnostunut ympärillä olevasta maailmasta, hän pyrkii havainnoimaan ja hahmottamaan maailmaa luoden omaa arvomaailmaa oman merkityksellisyyden mukaisesti. Lapsen tutkimuskohteisiin kuuluu hänen itsensä lisäksi ympärillä olevat ihmiset, luonnon ympäristö ja monimuotoinen rakennettu ympäristö. Varhaisvuosina leikin, liikkumisen, tutkimisen, aistikokemusten ja erilaista ongelmaratkaisua vaativat tehtävät sekä muut lapsen toimintatavat vuorottelevat ja lomittuvat kaikissa lasten toiminnoissa. Lapsi oppii huomaamaan omaa oivaltamistaan ja osaamistaan ympärillä olevasta maailmasta. (Turja 2011, 178.)

2.5 Kokemuksellinen oppiminen

Kokemuksellinen oppimisprosessi voidaan jaotella viiteen eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe antaa lapselle kokemuksen ympäristöstään. Ja tämän jälkeen lapsi reflektoi kokemaansa. Kolmannessa vaiheessa lapsi lisää tietoa jo aiempaan kokemaansa. Uuden innoittamana lapselle mahdollistuu opitun soveltaminen uusiin tilanteisiin. Viimeinen vaihe on lapsen oppimisprosessi, jossa hän kokemuksen avulla löytää prosessin arvot. Tarkoituksena kestävän kehityksen kasvatukselle on ihmisten ja yhteisöjen tietojen, toimintatapojen, arvojen ja taitojen muuttaminen luontoa kuormittamattomaksi. Kokemuksellinen oppiminen auttaa kartuttamaan tietoa ja kokemusta ihmisten luontoa suojelevaan toimintaan. (Higgins 1997, 9.)

Toiminnallisuuden ja kokemuksellisen oppimisen avulla voidaan mahdollistaa monipuolista luovaa ajattelua ja oivaltamista. Luonnossa toimiessa oppimiseen saadaan lisää elämyksellisyyttä, innostuneisuutta, motivaatiota sekä opitaan ryhmässä toimimisen taitoja ja itseohjautuvuutta. Sadut, pelit, leikit ja monipuoliset vuorovaikutus tilanteet hyödyntävät monilukutaidon oppimista ja tukien lapsen moniaistisuutta, ilmiökeskeisyyttä ja ympäristön havainnointikykyä. (Mykrä 2017, 10.) Toiminnan suunnittelua tehtäessä onnistuneen lapsilähtöisen toiminnan tueksi tarvitaan havainnointia, dokumentointia sekä analysointia tavoitteiden asettamisen pohjaksi. (Koivunen & Lehtinen 2016, 97).

3 Ympäristökasvatus

3.1 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa ohjataan lapsia elämäntapoihin, jotka edistävät terveyttä ja hyvinvointia. Lapset saavat kehittää omia tunnetaitojaan ja eettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tulee huomioida kestävän elämäntavan peruspilarit, eli kulttuurilliset, sosiaaliset, taloudelliset ja ekologiset ulottuvuudet. Lapsi oppii näin

ymmärtämään sosiaalisen kestävyiden ja ihmisoikeuksien toteutumisen edellytykset, jotka ovat pohjana ekologiselle kestävyydelle. (Opetushallitus 2016, 19-20.)

Ympäristökasvatuksen pedagoginen tavoite on lapsen luontosuhteen vahvistaminen, ympäristössä vastuullisesti toimimisen ohjaus sekä lapsen ohjaaminen kohti kestävästä kehitystä. Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan oppimista ympäristössä, ympäristöstä ja lisäksi ympäristön puolesta toimimista. Oppimisympäristöä ja oppimisen kohteita ovat lähiluonto ja rakennettu ympäristö. Retkeily ja tutkiminen ovat molemmat varhaiskasvatuksen tärkeitä osa-alueita. Lapsille tarjotaan myönteisiä kokemuksia ympäristösuhteen vahvistamiseen. Kasvattajan tehtävä on opettaa lapsille luonnossa ja ympäristössä liikkumisen vastuullisuus kierrättämällä roskat oikealla tavalla sekä kunnioittamaan luonnon kasvistoa ja eläimistöä. Lapsille tulisi antaa myös mahdollisuus luonnossa rauhoittumiseen ja ympärillä olevan luonnon esteettisen kokemiseen. (Opetushallitus 2016, 45.)

Kasvattaja mahdollistaa lapselle hyvän luontosuhteen muodostumisen tuoden esille oman ympäristön mahdollisuuksia positiivisesti ja mielenkiintoisesti. Lapset oppivat havaitsemaan omaa ympäristöä ja sen muutoksia, kun heille annetaan siihen mahdollisuus. Lapsen ympäristöherkkyyttä voidaan vahvistaa ja kehittää aistien avulla. Ympäristöä pyritään siten aistimaan näkö-, kuulo-, haju-, maku- ja tuntoaisteja avuksi käyttäen. (Houtsonen 2004, 24-25.) Lapsen luontainen innostus ja kiinnostus ympäristöstään kohtaan edesauttavat arvomaailman muodostumisessa ja käsitteiden ymmärtämisessä. Pienten lasten kokonaisvaltaisessa oppimisessa ja kehittämisessä lapsi käyttää fyysisiä, emotionaalisia ja kognitiivisia taitojaan. (Parikka- Nihti & Suomela 2014, 28.) Konstruktiivisen oppimiskäsityksen mukaan korostuu oppijan oma oivaltaminen. Annetusta tiedosta oppija rakentaa omaa tulkintaa ympäristössään oman tarkoituksensa mukaiseksi. (Cantell & Koskinen 2004, 70.)

Oppimisen eri osa-alueiden ulottuvuudet on kuvattu kirjassa Iloa ja ihmettelyä- Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa kuvion 1 avulla:

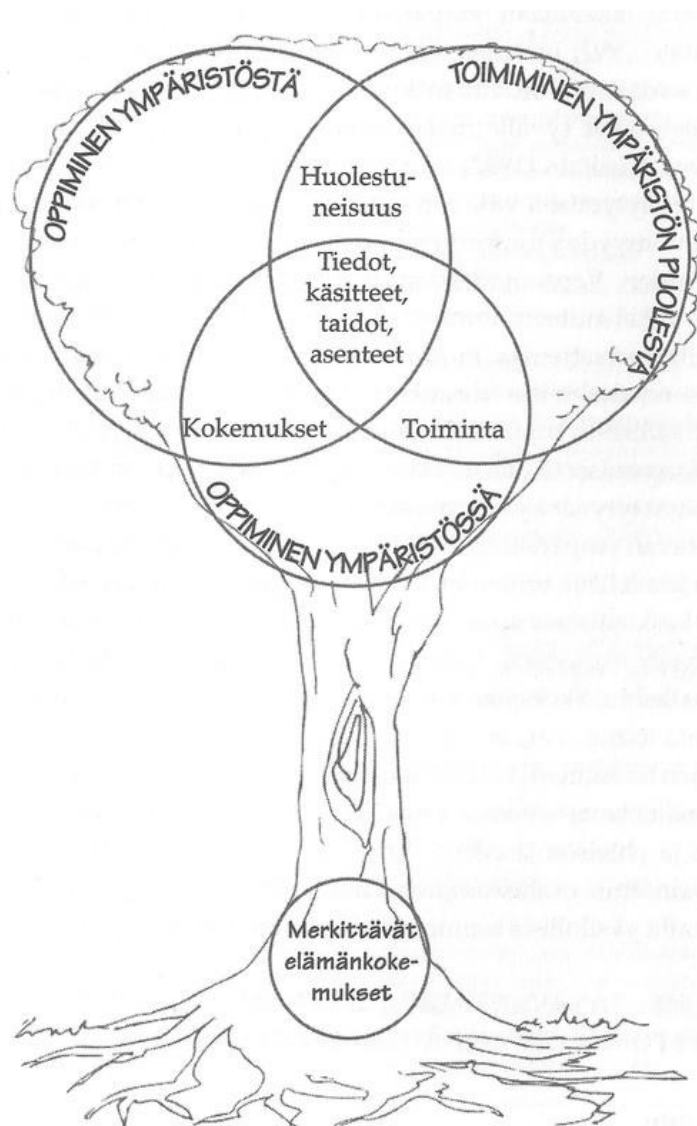
Kuvio 1. Ympäristökasvatuksen oppimisen osa-alueet. (Parikka- Nihti & Suomela 2011).

Ympäristökasvatuksen oppimisen osa-alueissa fyysisen ympäristön merkitys varhaiskasvatuksessa vahvistaa lapsen sinnikkyyttä, kyvykkyyttä, minäkuvaa ja itsetuntoa. Leikki - ja oppimisympäristönä luonto on tasa-arvoinen ja siellä tapahtuvat kokemukset sekä elämykset lujittavat sosiaalisia vuorovaikutussuhteita. (Parikka- Nihti & Suomela 2011, 94.) Luonnossa lapsi liikkuu moninkertaisen määrän verraten rakennettuun pihaan ja karkeamotoriset taidot kehittyvät. Metsässä liikkueessa lapsen keskittymiskyky paranee ja omaehtoisuus kasvaa. (Parikka- Nihti & Suomela 2011, 67–68.)

Varhaiskasvatuksessa sosiaalisen ympäristön ja kestävän kehityksen merkitys painottuu arjen yhteistyöhön, vuorovaikutustaitoihin, toisten huomioonottamiseen, hyviin käytöstapoihin, vastuunottoon ja yhteisön toimintaan, jossa lapset ovat osallisena. Lapsen sosiaalista kestävää kehitystä varhaiskasvatuksessa tuetaan, tekemällä asioita yhdessä, vastuullisuutta korostamalla ja tarjoamalla turvallinen kasvuympäristö. Lapsi luo pohjaa kestävälle elämäntavalle, kun hän kokee omalla toiminnallaan olevan merkitystä. Oppimisympäristöä laajennettaessa lähiympäristöön lapsi kokee ympäristön merkityksen osana omaa kasvuaan ja kehitystään. (Parikka- Nihti & Suomela 2011, 37–38.)

3.2 Palmerin puumalli

Viitekehyksenä ympäristökasvatuksessa käytetään Palmerin puumallia (kuvio 2). Puumallissa oppiminen jaetaan kolmeen osaan. Oppiminen ympäristössä, toiminta ympäristön hyväksi ja oppiminen ympäristöstä. Puumallissa korostuvat toiminta ja kokemukset, tiedot ja taidot sekä huolestuneisuus. (Cantell & Koskinen 2004, 68.)

Kuvio 2. Palmerin puumalli (Cantell & Koskinen 2004).

Joy A. Palmerin puumallia on käytetty malli ympäristökasvatusta avattaessa. Puumallissa korostetaan ympäristökasvatuksen tärkeyttä kaikissa yhteiskunnan sektoreissa. Palmerin puumallin tulkinnassa juuret kiinnittyvät merkityksellisten kokemusten ympärille, joten huomioon otetaan oppijan oma kehityksen vaihe, kokemukset ja aiemmin saadun tiedon taso. Ympäristökasvatuksessa otetaan huomioon oppija yksilöllisesti, hänen osallistuminen ja osallisuus, jokaisen omien sosiaalisten taitojensa mukaan. Palmerin puumallin oksat ovat jakautuneet kolmeen haaraan keskeisten elementtien mukaan. Ympäristökasvatus tapahtuu samanaikaisesti ympäristössä, ympäristöstä ja ympäristön puolesta. Oppijan saama kokemus, ympäristötietoisuus ja huolenpito, joka lisää tietoisuutta ympä-

ristöstä. Oppiminen, joka tapahtuu ympäristössä, on kokemuksellista ja toiminnallista luoden näin pohjan vahvaan esteettisyyteen. Arvokasvatuksellinen oppiminen ja pohja luodaan ympäristön puolesta toimiessa. Näihin ympäristökasvatuksen elementteihin liittyy kehitys tietojen, taitojen, asenteiden sekä käsitysten ja käsitteiden osalta. Palmer nostaa esiin kolme ratkaisevinta tekijää: huoli ja huolenpidon ympäristöstä, ympäristön puolesta toimimisen ja henkilökohtaiset ympäristökokemukset. Kaikkien elementtien ollessa tasavertaisia ja toiminnan samanaikaista päästään laadukkaaseen lopputulokseen. (Cantell & Koskinen 2004, 67–69.)

3.3 Nature smart

Professori Leslie Owen Wilson kuvailee luonto nokkeluutta (nature smart) esiintyvän erityisesti osalla lapsista. Useimmat lapset ovat luontoälykkäitä, saadesaan siihen mahdollisuuden. Aistit ovat herkäät, heillä on sensorisia taitoja havainnoida ja luokitella eri luonnon ilmiöitä. Lapsi nauttii ulkoilusta, puutarhanhoidosta ja retkeilystä, tutkien samalla luonnon ilmiöitä ja luontoa. Pienen lapsen herkkyyttä auttaa häntä havaitsemaan ympäristöään, kauneutta, yhtäläisyyksiä, poikkeavuutta sekä luonnossa olevia eroavaisuuksia. Kiinnostus ja halu luonnosta ja eläimistä huolehtimiseksi tulee esiin, hänellä voi olla luonnosta kerättyä kokoelmaa, muistikirjoja, piirustuksia ja valokuvia sekä paljon havainnointeja. Lapsi katsoo mielellään dokumentteja, lukee kirjoja luonnosta ja eläimistä, hän oppii helposti nimeämään luonnon asioita niitä kohdatessaan. Huoli luonnosta, lajeista ja ympäristöstä muuttuu konkreettiseksi. (Louv 2008, 72–74.)

3.4 Kestävä kehitys

Suomen kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseen on kirjattu kestävän kehityksen edistämistä tukevat toiminnot yhteiskunnassa. Tämän sitoumuksen tavoitteena on taata hyvät ja laadulliset mahdollisuudet elämiseen nykyisille ja tuleville kansalaisille. (Ympäristöministeriö 2016.)

Kestävää kehitystä määriteltäessä huomioidaan ihmisen arvomaailmat, kuinka eri ihmiset määrittävät luonnon ja luontosuhteensa. Erilaisten luontoihanteiden, tiedon ja kokemuksellisuuden myötä muodostuu kuva ekologisesta kestäväydestä. YK:n komissio on määritellyt vuonna 1987 Gro Harlemin Brundtland johdolla kestävän kehityksen tarkoittavan kehitystä, jonka tarkoituksena on taata jokaisella nykyhetkessä eläjälle sellaiset tarpeet, että ne eivät huononna tulevaisuuden ihmisten tarpeita. (Piispa 1994, 20–21.)

Päivähoidossa kestävä kehitys on päivittäin tapahtuvia tekoja, taitojen ja ajattelun kasvattamista, käyttämällä erilaisia oppiympäristöä monipuolisesti ja laajasti. Kestävään kehitykseen kuuluu oleellisesti lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus, osallisuus ja osallistaminen. Varhaiskasvatusta ohjaaviin arvoihin sisältyy kestävän kehityksen kasvatuksen perusta. Toisin sanoen kasvattajan tehtävä on hyväksyä ja sisäistää luontoa ja luonnonvaroja kunnioittavat arvot. (Parikka-Nihti 2011, 15.)

Kestävä kehitys on kokonaisvaltainen prosessi, jonka neljä eri ulottuvuutta ovat taloudellinen, sosiaalinen, ekologinen ja kulttuurinen. Taloudelliseen katsotaan kuuluvaksi kuluttamiseen liittyvä keskustelu, palvelujen- ja tuotteiden kestävyys, reilun kaupan lisääntyminen ja innovatiivisuuden merkityksellisyys. Sosiaaliseen ulottuvuuteen kuuluvat osallisuus, lapsen kuuleminen, lasten oikeudet, voimaantuminen, kumppanuus ajattelu ja vertaisvuorovaikutus. Lisäksi sosiaaliseen ulottuvuuteen kuuluu elämänhallintataitojen, vastuun ja oikeuksien oppiminen sekä ongelmalähtöisyys ja prosessien korostaminen. Kulttuurinen ulottuvuus on eri kulttuurien ja uskontojen arvostamista, suvaitsevaisuutta, oman taustan tunteamista, taidetta, esteettisyyttä, etiikkaa ja käyttäytymistä. Ekologisessa ulottuvuudessa huomioidaan luonnossa liikkuminen, luonnon varojen käyttö vastuullisesti, luonnon monimuotoisuus, jätteiden ja saasteiden vähentäminen sekä uusiutuvan energian käyttö. (Parikka- Nihti 2011, 29.)

4 Seikkailukasvatus

4.1 Seikkailukasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukena

Seikkailukasvatus määritellään lapsen kasvatus- ja kasvuprosessiksi, jossa korostuu lapsen kokonaisvaltainen mukana olo. Toiminta, toimiminen ja kokemukset luonnossa yhdessä lapsen kanssa antavat lapselle mahdollisuuden oppia uusia asioita itsestään, ympäröivästä luonnosta sekä yhteisöstä. Seikkailukasvatus määritellään kokemukselliseksi oppimiseksi, koska monista eri mahdollisuuksien menetelmistä toteuttaa haasteellisia tai mielekkäitä oppimiskokemuksia lapsille. (Kokljuschkin 1999, 31.) Seikkailukasvatukseen vahvuuksiin voidaan katsoa kuuluvaksi kokonaisvaltaisuus, joka tarkoittaa, että erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa lasten oppiminen mahdollistuu kuulo-, näkö-, tunto- ja lihasaistien kautta. (Kokljuschkin 1999, 16.) Seikkailussa itsensä voittaminen on yksilölle oma sisäinen kokemus, jonka onnistuminen vaatii ryhmässä valmistautumista ja toimimista. Seikkailukasvatus on sosiaalista ympäristövastuuta, jossa huolehditaan omasta sekä toisten turvallisuudesta. (Nordström 2004, 128.)

Seikkailukasvatuksessa voidaan erottaa toiminnallinen ja ei-toiminnallinen seikkailukasvatus. Ei-toiminnallisessa seikkailukasvatuksessa lapselle voidaan mielikuvien, satujen jne. välityksellä tuoda mahdollisuus eläytyä omakohtaisiin elämyksiin. Toiminnallinen seikkailukasvatus on lapsen kokonaisvaltaista ja fyysistä mukana olemista ja kokemista. Lapsen ajattelukyky kehittyy toimiessa ja kokeilemalla. Näin elämykset ja kokemukset mahdollistavat oppimisprosessin, joka auttaa lasta oppimaan uusia asioita. (Kokljuschkin 1999, 31.) Toiminnallisen ja kokemuksellisuuden lisäksi seikkailukasvatuksessa tulee esille sosiaalisuus ja emotionaalisuus. Oman reflektion avulla oppijan on mahdollista muodostaa oman yksilön sivistymisprosessi oppimisena, kasvuna ja sosiaalistumisena. Seikkailullisten elementtien tarkoituksena on positiiviset muutokset ihmisessä. (Karppinen & Latomaa 2015, 47.)

Lapsen itsetuntoa voidaan vahvistaa seikkailukasvatuksen keinoin. Onnistuessaan lapsen itsetunto kasvaa ja itsetunnon vahvistuessa kaikki oppiminen on varmempaa. Seikkailukasvatuksessa voidaan käyttää erilaisia oppimisympäristöjä. Aisteilla oppiminen mahdollistuu erilaisissa kuuntelemista ja katselemista tarjoavissa oppimisympäristöissä. Seikkailukasvatuksen tiedollinen oppiminen liittyy vahvasti toimintaan ja erilaisiin tunteisiin, jotka ovat osa seikkailukasvatuksen kokonaisvaltaista oppimista. Oppimisympäristökseen seikkailukasvatus ei tarvitse hienoja seikkailuolosuhteita eikä välineistöä, vaan seikkailut ja erilaiset elämykset mahdollistuvat läheisissä metsissä ja ympäristöissä. Lapsen mahdollisuudet liikua ja toimia luonnossa turvallisissa olosuhteissa tuovat lapselle elämyksiä. Seikkailukasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista, joten pelkkä lasten kanssa metsässä käyminen ei yksistään vastaa tavoitteisiin. Kasvattajan tehtävä on suunnitella omalle ryhmälleen ikätasoisien mukaista ja sopivan haasteellista toimintaa. (Kokljuschkin 1999, 34.)

4.2 Elämyspedagogiikka

Elämyspedagogiikan kehittäjänä pidetty Kurt Hahn (1886-1974) oli huolissaan spontaanin liikkumisen vähentymisestä sekä ihmisten mielikuvituksen katoamisesta. Ihmisten myötätunnossa oli tullut muutosta huonompaan suuntaan, ja tähän hänen mielestään vaikutti tehokkuusajattelu ja kokoaikainen kiire. Hahn kehitti mm. fyysisiä harjoitteita ja retkeilyä sisältävän elämyspedagogiikan tältä pohjalta. Hänen mielestä nuorten kokemusten kautta oppiminen toi heille sitoutumista sosiaalisiin suhteisiin. Pelkkä seikkailu ei riittänyt vaan luontoa sekä ympäristöä on käytettävä myös yhtenä oppimisen tukimuotona. Hahn uskoi kehittämiensä ympäristöpedagogiikan avulla saavansa nuorista vastuunkantajia, joille epäkohtiin tarttuminen ei olisi vaikeaa. Elämyspedagogiikka perustuu ihmisen voimaannuttamiseen, jonka avulla ihminen ottaa omasta itsestään sekä maailmasta hänen ympärillään. (Marttila 2016, 35–36.)

Elämyspedagogiikan tarkoituksena on ihmistä kokonaisvaltaisesti koskettavien elämysten kautta mahdollistaa oppimisen ja kasvun kokemista. Erilaisten haasteiden ja niiden voittamisen kautta ihminen oppii ja kehittyy, saavuttaen henkistä kasvua. Elämyspedagogiikan ihmiskäsityksen mukaan jokaisessa ihmisessä on

hyvää, ihminen on tunteva, ajatteleva ja tekevä kokonaisuus ja lisäksi jokaisella ihmisellä on suhde todellisuuteen. Oppimisympäristönä elämyspedagogiikassa käytetään pääsääntöisesti luontoa erilaisten toiminnallisten menetelmien kautta. (Outward Bound Finland 2017.) Elämyspedagogiikassa erilaisten leikkien ja harjoitteiden avulla saavutetaan hyvä lopputulos, jos harjoitteet ovat riittävän haastavia, mutta saavutettavissa. Harjoitteissa tulisi olla omien rajojen hakemiseen, kokemuksellisia elämyksiä sekä epäonnistumisen kohtaamista. (Kangasniemi, Reitti & Sillanpää- Reitti 2009, 5.)

5 Aiheeseen liittyvät aikaisemmat opinnäytetyöt

Minna-Mari Åberg ja Annaleena Nyholm ovat tehneet opinnäytetyön Diakonia ammattikorkeakoulussa, nimeltään Lapsi oppii luonnosta- ideoita ympäristökasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa. Toimeksiantajana on espoolainen päiväkoti. Tuotos on suunnattu kasvattajille ympäristökasvatuksen toteuttamiseen 3–5 vuotiaalle lapsille. Opinnäytetyö tavoitteena oli lasten ympäristötietoisuuden vahvistaminen ja mahdollistaa ekologisten arvojen ja asenteiden omaksuminen lasten arvomaailmassa ympäristökasvukansion avulla. (Nyholm & Åberg 2010, 2.)

Ympäristökasvatuskansio tehtiin päiväkodin käyttöön, kansion tarkoituksena on ideoidensa kautta mahdollistaa lasten opettaminen kunnioittamaan luontoa ja innostaa tuomaan luontoa lähemmäksi lapsia. Kansioon on koottu luonnonsuojeluun ja kierrätykseen liittyviä leikkejä ja muita erilaisia toimintoja. Ympäristökasvukansion suunnittelussa ja toteutuksessa on otettu huomioon lasten luontaiset sekä ominaiset tavat oppia asioita. Kansiossa on toteutustapoina leikkejä, satuja, ja tarinoita. (Nyholm & Åberg 2010, 2,6.) Nyholmin ja Åbergin tekemä kansio päiväkodin käyttöön ympäristökasvatuksen tukemiseksi koettiin kasvattajien mielestä sopivasti virikkeitä antavaksi ja innostavaksi toteuttaa ympäristökasvatusta eri menetelmin. Kasvattajat olivat tyytyväisiä, että Nyholm ja Åberg eivät tehneet valmista toimintamallia kansion käyttämisen suhteen. Kansiossa on jaettu osiot

aihe alueittain, huomioitu lasten osallisuus ja lasten maailma. (Nyholm & Åberg 2010, 33–34.)

Roosa Korhonen (2017) on tehnyt Metropolia ammattikorkeakoulussa sosionomin opinnäytetyönä. ”Se on se pieni karhunpoikanen” Juonellista leikkitoimintaa metsässä 4–5-vuotiaille. Korhonen toteuttaa opinnäytetyössään pääkaupunkiseudun varhaiskasvatus kehittämisyksikön kehittämisteemaa, joka oli esillä toimintakausina 2014–2016. Kehittämisteemana oli tuolloin leikki ja leikilliset oppimisympäristöt. Hänen opinnäytetyönsä on toiminnallinen, sisältäen neljä erilaista toimintakertaa päiväkodin lähimetsässä. Lähtökohtana oli osallistaa päiväkodin lapsia juonellisen leikin avulla antaen heille mahdollisuuden oppia arvoja, kuten yhteisöllisyys, innovatiivisuus ja kestävä kehitys. Arvoissa huomioon otettiin myös ympäristökasvatus ja luontokasvatus. (Korhonen 2017, 1.)

Opinnäytetyön toiminnan tavoitteena Korhosella korostuu lasten luonto- ja ympäristökasvatuksen ja yhteisöllisyyden tukeminen sekä kehittäminen. Kasvattajille hän tuo ideoita ja keinoja toteuttaa luonto- ja ympäristökasvatuksen arvoja ja yhteisöllisyyttä. (Korhonen 2017, 6–7.) Toteutus tapahtui päiväkodin lähimetsässä, päähahmona Sepi- karhu, jonka avulla opittiin uusia leikkejä, ongelmaratkaisuja, yhdessä toimimista, toisten auttamista ja luontoon tutustumista. Apuna hän käytti satuja, loruja ja lauluja toiminnassaan. Opinnäytetyön toiminnan arviointia Korhonen toteutti itse tekemällään havainnointilomakkeella, jota hän toimintakerroille osallistuneiden kahden kasvattajan kanssa täytti jokaisella ohjauskerralla. Havainnoinnissa hän keskittyi ottamaan selvää, mikä lapsia kiinnosti ohjatussa toiminnassa metsässä, lasten ryhmässä toimimisen ja oma- aloitteisuuden taidoista. Lisäksi kasvattajat arvioivat Korhosen ohjaustaitoja, ryhmänhallintaa, siirtymätilanteita ja ajankäyttöä. (Korhonen 2017, 15, 33–34.) Korhonen on onnistunut tuomaan ympäristö- ja luontokasvatuksen merkityksen esille opinnäytetyönsä kautta lasten leikin tukena ja oppimisympäristönä. Tämä vaatii hänen mukaansa kuitenkin kasvattajilta intoa ja motivaatiota lähteä kehittämään juonellisen leikin ja satujen maailmaa ulos luontoon. Juonellinen leikki ympäristössä tarjoaisi tutkivasti lapselle monipuolisen ja mielikuvitusta rikastuttavan mahdollisuuden. (Korhonen 2017, 37–38.)

Pro gradun "siellä missä näkyy ruohoa, on kaunis metsä", on tehnyt Kaisa Aalto-Wallin Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitokselle. Pro gradun tutkimuskohteenä oli päiväkotia maalaiskylässä luonnon keskellä. Tutkittavia asioita olivat ympäristökasvatuksen toteutuminen päiväkodin arjessa aikuisten ohjaamana, ympäristökasvatuksen toteutumisen mahdollisuudet päiväkodissa ja näkykö ja miten mahdollisesti ympäristökasvatus näkyy lasten arjen toiminnoissa. Tutkimuksessa on käytetty teoreettisena viitekehyksenä mm. Palmerin puumallia. Pro gradu käsittelee ympäristöön liittyviä eettisiä arvoja, kuten ympäristön- ja luonnon suojelua. Ympäristökasvatus tuli esiin aikuisten toimissa ja kaikissa päiväkodin arjen askareissa oli toteutettu Palmerin puumallin- mukaista mallia. Tutkimusta varten tutkija haastatteli päiväkodin henkilökuntaa sekä havainnoi toimintaa. (Aalto-Wallin 2010, 1.)

Tutkimuksessa ilmeni, että päiväkodin arjessa ympäristökasvatus oli esillä erittäin vahvasti. Päiväkodin lapsille oli mahdollistettu ympäristön puolesta toimiminen, oppiminen ympäristöstään sekä ympäristössä oman ikä- ja kehitystason mukaisesti. Tutkimuksessa mukana ollut päiväkotia on omaksunut ympäristökasvatuksen osan arkea. Tutkimuksen tuloksissa kävi ilmi päiväkodissa tapahtuvan ympäristökasvatuksen olevan lapsilähtöistä. (Aalto-Wallin 2010, 1.) Lasten leikeissä ja keskusteluissa oli ympäristökasvatus esillä ja lasten esittämille kysymyksille oli aikuisella aikaa vastata. Lasten kysymykset olivat aloitteellisia ja asenteellisia. Aloitteelliset keskustelut olivat kasvien nimien tiedusteluja. Asenteellisissa kysymyksissä tuli esiin yhteinen osallistuminen. Pienet päiväkodin lapset olivat sisäistäneet ympäristökasvatuksen ja se oli vahvasti esillä heidän toimissa, kokemuksissa ja elämyksiä tuottavissa hetkissä, luontoa ja ympäristöä kunnioittavalla tavalla. (Aalto-Wallin 2010, 45–48.)

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Parhaiten luonnosta oppii olemalla osa luontoa. Lapselle luonnosta ja luonnonilmiöistä kiinnostuminen on normaalia tiedonjanon tyydyttämistä. Lapsi oppii luonnosta ja sen lajistosta jo pienenä, jos hänelle nimetään linnut ja kasvit oikein. Luonnossa liikkuminen kehittää lapsen motorisia taitoja, auttaa rauhoittumaan, opettaa keskittymistä sekä kehittää lapsen aistimaailmaa. (Parikka-Nihti 2011, 58–59.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on innostaa esiopetusikäisten lasten luontosuhdetta ja kiinnostusta ympäristöönsä kohtaan. Merkittävänä tarkoituksena on kestävän kehityksen huomioiminen osana jokapäiväisessä toiminnassa ja siten luoda pohja ekologisille arvoille. Toimintapäivän tarkoituksena on kokemuksellisen oppimisen kautta innostaa lapsia kiinnostumaan ympäristöasioista ja kestävän kehityksen periaatteista. Yhdessä tekeminen ja kokeminen innostaa lapsia jatkuvaan oppimiseen ja tiedon sisäistämiseen. Aistien monipuolisella käyttämisellä, omalla kokemisella luonnossa voidaan lapsen luontosuhdetta vahvistaa ja opettaa luonnossa toimimista luonnon puolesta, luonnosta ja luonnossa.

Tavoitteena on kannustaa lapsia luonnossa liikkumiseen eli ns. matalan kynnyksen luontosuhteen luominen. Karhunpesän päiväkodin kasvattajille teemme materiaalipankin, erilaisin tehtävin. Materiaalipankin tehtävistä toivotaan olevan hyötyä ympäri vuoden luonnossa liikkumisen tueksi. Opinnäytetyön tavoitteena on oma henkilökohtainen ammatillinen kasvu ja kehittyminen varhaiskasvatuksen ammattilaiseksi. Omassa työssä tulevaisuudessa on hyötyä opinnäytetyöstä, jonka aihe on valittu omien kiinnostuksen kohteiden joukosta.

6.2 Toimeksiantaja

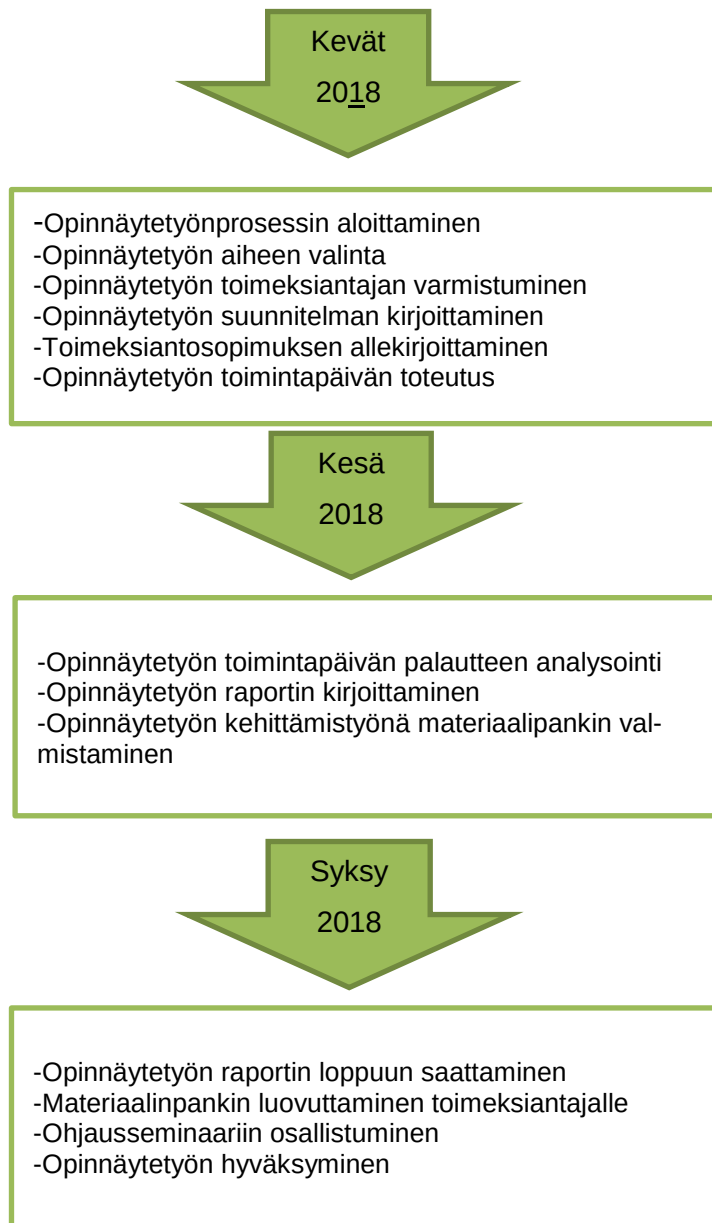
Toiminnallisen opinnäytetyömme toimeksiantaja on Kontiolahden kirkonkylällä sijaitseva Karhunpesän päiväkotitoimi. Karhunpesän päiväkodissa on kuusi ryhmää,

joista kolme on esiopetusryhmiä. Tässä päiväkodissa oli kyseisellä toimintakaudella huomattavan iso määrä esiopetusikäisiä lapsia. Esiopetusryhmän lapsista osa tarvitsi esiopetuksen lisäksi myös päivähoitoa, joten nämä lapset olivat samassa ryhmässä. Esiopetusikäisiä lapsia oli 54. (Turunen 2018.) Kontiolahden kunta määrittää, että varhaiskasvatuspalveluiden tavoitteena on hyvinvoiva, oppimisen iloa kokeva ja osallistuva lapsi. (Kontiolahden kunta 2018).

6.3 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyön prosessi alkoi tammikuussa 2018, jolloin aloitimme ideoimaan ajatusta toimintapäivästä sekä sen liittämistä vahvasti luontoon, luonnon suojeluun ja ympäristöpedagogiikkaan. Perehdyimme ja otimme selvää teoriasta, joka liittyy ympäristöpedagogiikkaan, kestäväan kehitykseen ja seikkailukasvatukseen. Halusimme pitää toimintapäivän Kontiolahden kauniissa maastossa Höytiäisen järven rannalla. Olimme yhteydessä Karhunpesän päiväkotiin, päiväkodinjohtaja Pirkko Turuseen ja saimme sieltä toimeksiannon (Liite 1). Sopimuksen allekirjoitimme opinnäytetyön suunnitelman hyväksymisen jälkeen.

Kevään aikana valmistelimme päiväkodilla tehtäviin ohjaustuokioihin ja toimintapäivään materiaalia. Päiväkodin kasvattajilta heräsi idea pyytää mukaan lähikoulun viidennen luokan oppilaat, tulevat ensimmäisen luokan oppilaiden koulukummit. Esitimme pyynnön viidennen luokan opettajille ja he innostuivat lähtemään mukaan toimintaamme. Toimintapäivän suunnitteluun ja organisointiin tämä tarkoitti lisää suunnittelua sekä yhteistyöpalavereita myös koulun opettajien kanssa. Yhteistyössä sovimme, että viidennen luokan oppilaat ja opettajat järjestävät kaksi rastipistettä toimintapäivään ja oppilaat ovat ohjaamassa näitä rastipisteitä. Toimintapäivän jälkeen aloitimme opinnäytetyön raportin kirjoittamisen ja reflektimme sisältöä. Opinnäytetyöprosessin sisältö ja aikataulutus on havainnollistettu kuviossa 3.

Kuvio 3. Opinnäytetyöprosessi.

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö aloitetaan aiheen valinnasta. Aihe kannattaa olla itseään kiinnostava ja omaa asiantuntemusta lisää syventävä, tällöin se motivoi

paremmin opinnäytetyötä tehtäessä. (Vilkka & Airaksinen 2003, 23.) Tehtävälle työlle määritellään kohderyhmä, jotta voidaan rajata opinnäytetyön sisältö ja laajuus. Kohderyhmä määrittää toiminnallisen osion ohjauksen ja toimintapäivän sisällön ja tavoitteellisuuden. (Vilkka & Airaksinen 2003, 40.)

Opinnäytetyön toimintasuunnitelmaa tehdään tarkastellen ideaa ja tavoitetta. Toimintasuunnitelmaa tehtäessä vastataan kysymyksiin mitä, miten ja miksi tehdään. On tärkeää jäsentää itselleen, mitä on tekemässä, jolloin voi osoittaa johdonmukaista päättelyä tekemästasi asiasta. Toimintasuunnitelma on eräänlainen sitoutuminen tehtävään asiaan. Lähtötilanteen kartoituksen jälkeen pohditaan keinoja toteutuksen saavuttamiseksi. Aikatauluun kannattaa suhtautua realistisesti ja kirjata se suunnitelmaan. (Vilkka & Airaksinen 2003, 26–28.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä käytetään teorian ja ammatillisen tiedon yhteensovittamista. Opinnäytetyön prosessin aikana pohditaan alan teoreettisia viitekehyksiä reflektoiden näistä oman ammattiryhmän käytännön erilaisia työmenetelmiä ja kehittäen ammattiosaamista. (Vilkka & Airaksinen 2003, 42.) Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla toiminnan ohjeistamista, järjestettyä toimintaa tai opastamista. Opinnäytetyössä yhdistetään toteutus ja raportointi. Opinnäytetyö on selvitystä tiedosta ja taidosta. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.) Toiminnallisen opinnäytetyön aikana kerääntynyttä aineistoa ei ole välttämättä tarvetta analysoida. (Vilkka & Airaksinen 2003, 64).

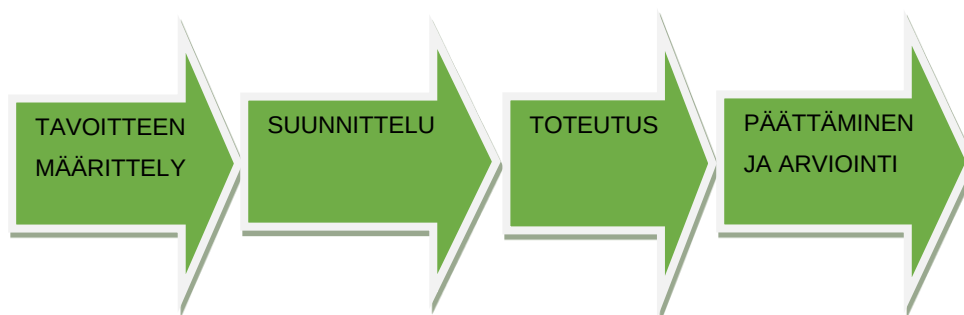
Ryhmänohjaajan rooli tulee esille erilaisten toteuttamisen toimintamenetelmien mahdollistajana. Ryhmän ohjaukseen vaikuttaa oma persoonallisuus kannustavana ja rohkaisevana tekijänä sopivassa suhteessa, toisaalta liiallisesta väliintulosta voi olla ryhmän toiminnalle negatiivinen vaikutus. Turvallisuuden ja kokeilunhaluisen ilmapiirin luominen on ryhmänohjaajalle tärkeä tehtävä. Siten ryhmän jäsenet saavat luottamuksellisen tilan toimia. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2016, 27.)

Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu päiväkodissa tehdyistä ohjauskerroista, joissa tehtiin yhdessä lapsia osallistamalla erilaisia harjoituksia. Pääpaino on var-

sinaisessa toimintapäivässä, joka sisältää erilaisia toiminnallisia rastipisteitä. Näiden tehtävien ja toiminnallisen toimintapäivän havainnointi ja dokumentointi on iso osa opinnäytetyömme arvioinnin sisältöä. Lasten kanssa tehdyistä tuokioista keräsimme havaintojen avulla tietoa, jota käytettiin apuna suunniteltaessa toimintapäivää. Toimintapäivän aikana kerätyt havainnot hyödynnetään opinnäytetyön raportin ja ideapankin rakentamisessa sekä tuottamisessa. Meillä oli etukäteen suunniteltu havainnoinnin merkitys ja kohteet, eli mistä haluamme saada tietoa, mitä hyötyä tiedoista on toimintapäivää suunniteltaessa ja raporttia kirjoittaessa. Saatuja havaintoja reflektioimme muistiinpanoista sekä yhdessä lasten kanssa tekemistä tuotoksista, jotka kuvasimme. Näin huomasimme, mitä täytyy kehittää tai muuttaa. Havainnoin ja arvioinnin avulla saimme selville myös, mikä toimii juuri tämän kohderyhmän kanssa.

7.2 Kehittämistyön prosessi

Kehittämistyö etenee konstruktiivisen mallin mukaisesti, sisältäen suunnittelun, vaiheistuksen, toiminnassa oppimisen, osallisuuden, tutkimuksellisen kehittämisteen ja monipuolisen menetelmäosaamisen. Kehittämistyö alkaa ideasta. Työ etenee idean toteuttamisen suunnitteluun. Suunnitelmaan sisältyy tavoitteet, toteuttamisvaiheet ja ympäristö, toimijat sekä materiaalit ja aineistot. Suunnitelmaan tuodaan myös menetelmät, joita käytetään tiedonhankinnassa, dokumenttien käsittely ja toimijoiden vastuut ja tehtävät. Suunnitelma tarkentuu työskenteilyn eri vaiheissa. (Salonen 2013, 17–18.)

Kuvio 4. Opinnäytetyön kehittämisprosessin eteneminen Kari Salosen (2013) prosessikuvausta mukaillen.

Kehittämistyössä suunnitelman valmistumisen jälkeen toimijat lähtevät kenttätöskentelyyn. Kenttätöskentely on yleensä hyvin lyhyt ajanjakso kokonaisuudesta. Seuraavassa vaiheessa eli työstövaiheessa, tulee esiin mm. suunnitelmallisuus, oma kehittyminen, vuorovaikutus ja epävarmuuden sietokyky. Työstövaiheen jälkeen on työn tarkistuksen ja arvioinnin aika. Tämän jälkeen työ palautuu työstövaiheeseen tai menee suoraan viimeistelyvaiheeseen, jossa sitä viimeistellään. Valmis tuotos saatetaan päätökseen, se esitellään ja tuotos laitetaan levitykseen. (Salonen 2013, 18–19.)

Kehittämisprosessi muodostuu viidestä eri vaiheittain etenevistä tehtäväkokonaisuuksista. Tehtävät, jotka ovat kehittämisprosessin vaiheita alkavat kehittämistarpeen ajatuksesta, pohditaan mitä ja miksi kehitetään. Seuraavassa vaiheessa aloitetaan kehittämiseen liittyvä organisointi. Aloitetaan heti alkuun hahmottamaan toimintaan liittyvät toimijat ja resurssit. Kolmas vaihe on varsinaisen toiminnan toteuttamista. Tehtävää kehittämistyötä on tarpeen arvioida ja tämän myötä uusia toimintatapoja tai, -malleja voidaan ottaa käyttöön. (Toikko & Rantanen 2009, 56–57.)

Toimeksiantajaa etsiessä ja sen löydettyä olimme valmiita ottamaan toimeksiantajan toiveet ja ehdotukset huomioon. Toimintapäivän suunnitelmia ja runkoa tehtäessä otimme omien aikataulujen sovittelun, voimavaramme ja aiemman osaamisen esille suunnittelun jokaisessa vaiheessa. Oma ideamme oli hyvin suurpiirteinen ja se antoi vapauden muuttua ja kehittää ideaa niin kasvattajien, kuin lastenkin toiveiden mukaisesti. Olimme myös alusta asti tietoisia vuodenajan vaihteluista sekä epävarmoista sääoloista, jotka määrittivät toimintapäivää. Saatuamme toimeksiantajan ja tehtyämme toimeksiantajan kanssa sopimuksen meille selvisi kohdetyhmän suuruus ja tämä toi uudenlaisia haasteita toteutukseen. Omien voimavarojen ja aikataulujen merkitys kasvoi entisestään. Jouduimme sopimaan aikatauluja eri tahojen kanssa toteutuksen suunnitelma vaiheessa. Yhteistyö palaverissa sovittiin toimintapäivän kulusta, aikataulusta ja muista päivään liittyvistä asioista.

Suunnittelimme kasvattajille arviointilomakkeen, jossa he antoivat meille kirjallisen palautteen suunnittelusta, toteutuksesta ja ilmenneistä kehittämisen tarpeista. Arviointilomakkeessa oli myös kohta lasten antamalle palautteelle, jonka kasvattajat kirjoittivat yhdessä lasten kanssa, näin myös lasten palaute tuli tietoomme. Yhteistyöpalavereissa saimme palautetta, jonka myötä pystyimme kehittämään omaa toimintaamme. Palautetta saimme myös toimintapäivän aikana ja välittömästi sen jälkeen.

7.3 Pedagoginen dokumentointi arviointimenetelmänä

Työmenetelmänä pedagogista dokumentointia käytetään varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin, toteuttamiseen sekä kehittämiseen. Ymmärryksen pedagogisesta dokumentoinnista muodostavat havainnot ja dokumentit sekä näiden vuorovaikutuksessa tapahtuva tulkinta prosessinomaisesti. Tämä menetelmä antaa mahdollisuuden lapsille ja huoltajille olla mukana varhaiskasvatuksen suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa. Pedagogisen dokumentoinnin kautta avautuu tietoa lapsen kiinnostuksen kohteista, hänen elämästä, kehityksestä, oppimisesta, ajattelusta ja tarpeista. Monipuolista ja konkreettista tietoa saadaan myös lapsiryhmän toiminnasta. Yksittäisen lapsen kehityksestä saadaan tietoa lapsen dokumenttien, piirrosten, valokuvien ja kasvattajien havainnointien perusteella. Lapsen kehityksen saavuttamat taidot ja tiedot saadaan näin kirjattua tuleviin suunnitelmiin. (Opetushallitus 2016, 37.) Pedagoginen dokumentointi antaa kasvattajille havainnoinnin myötä ymmärryksen lasten väliselle sekä lasten ja aikuisten väliselle vuorovaikutukselle (Niskanen & Kari 2018, 88).

Suunnitelmallista dokumentointia apuna käyttäen kasvattaja oppii tuntemaan lapsen, lapsen suhteet muihin lapsiin sekä lapsiryhmän väliset vuorovaikutukset, auttaen näin lapsilähtöisen suunnitelman toteutumista. Dokumentointi auttaa kasvattajia suunnittelemaan työpajoja, toiminnan menetelmiä ja tavoitteita sekä oppimisympäristöä lapsia kiinnostavaksi ja heidän tarpeitaan vastaaviksi. Suunnitelmallinen dokumentointi on myös lapsen tuen tarpeen arvioinnin apuväline. (Opetushallitus 2016, 37.)

Havainnointi ympäristön merkitys tulee esille havainnoitavan luonnollisessa olosuhteessa. Havainnoitava tilanne voi olla yksilön omaa toimintaa tai vuorovaikutusta muiden kanssa. Havainnoitavat tilanteet voivat muuttua nopeasti, varsinkin kohteen ollessa lapsi. (Vilkkä 2007, 37-38.) Havainnointi prosessin ensimmäisessä vaiheessa suunnataan perusteltujen kysymysten ja tavoitteiden kautta mm. toiminnan lapsilähtöisyyden tukemiseksi. Toisessa vaiheessa voidaan kerätä havainnoimalla tai dokumentoimalla yksittäisen lapsen tai ryhmän näkökulmia tai vaikutelmia. Seuraava vaihe sisältää pohdintoja tuotettujen ja kerättyjen dokumentointien pohjalta. Näitä lasten tekemiä töitä tulkitaan alkuun asetettujen tai esille nousseiden uusien kysymysten kautta. Neljännessä vaiheessa tehdään tulkinnoista johtopäätöksiä, toteuttaen viidennessä vaiheessa tarvittavia toiminnan muutoksia. (Rintakorpi & Vihmari- Henttonen 2017, 78.)

7.4 Osallisuus

Varhaiskasvatuslaissa (580/2015) on huomioitu lapsen osallisuus, siten, että lapsen iän ja kehityksen mukaan suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan varhaiskasvatusta ottaen huomioon lapsen mielipiteet ja ideat. (Laki lastenpäivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015, 7. b §). Varhaiskasvatuksessa lasten osallisuus koetaan olevan osana yhteisöllistä kokemista, siten että lapset ovat mukana yhteisessä toiminnassa. Yhteisessä vapaaehtoisessa kokemisessa ja osallisuudessa tulee esille tasavertaisuus ja vuorovaikutuksellisuus. (Turja 2011, 44.) Varhaiskasvatuksessa osallisuuden tukeminen on lapseen kiinnitettävää aitoa huomioonottoa sekä lapsen oman mielipiteen kunnioittamista. Tällöin tapahtuu myös lapsen omaa voimaantumista, häntä olisikin kuunneltava suunnitelmia tehtäessä aidosti. Lapsen mielipiteen kuuntelu ja sen ohittaminen aiheuttaa lapselle tulevaisuudessa osattomuuden tunnetta. Kasvulle olisi ihanteellista, jos hän saisi vaikuttaa päiväänsä, suunnitella leikkipaikkoja ja omia leikkejään. (Parikka- Nihti 2011, 36.)

Ympäristökasvatuksen sekä kestävän kehityksen peruspilareina voidaan käyttää osallisuutta. Ihmisen katsotaan kuuluvan yhteiskuntaan ja yhteisöön osallistumisen kautta. Osallisuus antaa voimaantumisen ja kokemuksellisuuden tunnetta jokaiselle ihmiselle yksilöllisesti. (Nordström 2004, 138–139.) Varhaiskasvatuksen

kaikessa toiminnassa edistetään osallisuutta, tasa-arvoa ja kaikkien ihmisten yhdenvertaisuutta. Osallisuudella lasten tietoisuus yhteisöstä, valinnoista ja niiden seuraamuksista, vastuusta sekä oikeuksista kasvaa. Lasten oma näkyväksi ja kuulluksi tuleminen myönteisen kokemuksen avulla vahvistaa osallisuutta. (Opetushallitus 2016, 30.) Lasten osallisuus antaa heille mahdollisuuden suunnitella yhdessä työpajoja, ottaen huomioon lasten sekä kasvattajien osaaminen. Lapsi saa monipuolisen kokemuksen eri oppimisympäristöistä ja eri menetelmistä ja lisäksi vaihtoehtoisia onnistumisen kokemuksia. Suunnitteluvaiheessa voi ottaa huomioon myös eri aistien mukaan ottamisen. (Opetushallitus 2016, 38.)

7.5 Opinnäytetyön päiväkirja

Opinnäytetyön päiväkirjan tarkoituksena on kirjata ylös tutkijan havaintoja, kerätä aineistoa tutkittavista teemoista. Havaintojen ja aineiston avulla tutkija jäsentää ideoitaan. Päiväkirjaan lisätään prosessin etenemisen eri vaiheita, ajatuksia ja tunnelmia sekä mahdollisesti uusia ideoita. Näiden päiväkirja merkintöjen pohjalta tutkimus etenee reflektoidusti. (Huovinen & Rovio 2010, 106–107.)

Opinnäytetyön idea selkiintyi meille jo hyvissä ajoin varsinaisten opintojen aikana. Teimme muistiinpanoja ja keräsimme ideapankkiin materiaalia. Aiheen kiinnostavuuden vuoksi luimme kirjallisuutta ja kokosimme lähdetietoa itselle tallentaa opinnäytetyön päiväkirjaan. Keskustelemalla kehittyi selkeä suunnitelma tulevasta toiminnallisesta opinnäytetystä.

Saatuamme toimeksiannon Karhunpesän päiväkodista, toimintapäivän suunnittelu pääsi vauhtiin. Yhteistyö päiväkodin kanssa oli hyvin suunnitelmallista, ja kalentereissa alkoi olla paljon menoja toimintapäivään liittyen. Viereisen koulun mukaan tulo toi myös lisää palaveria ja järjestelyyn liittyviä haasteita ratkaistaviksi. Päiväkirjan ja kalenterin pitäminen ajan tasaisesti toi selkeyttä ja järjestelmällisyyttä.

Opinnäytetyöpäiväkirja on todettu varsin toimivaksi ratkaisuksi kalenterin ohella, raportin kirjoitusvaiheessa. Opinnäytetyön päiväkirjaan on kirjattu ideoita myös

jatkoa ajatellen. Päiväkirjasta voi havaita, kuinka opinnäytetyö on hieman muuttunut alkuperäisestä suunnitelmasta. Päiväkirjan merkintöjen ja hahmotelmien avulla on huomattu, että ajatuksen kulkua on ollut helppo reflektoida ja matka valmiiseen opinnäytetyön raporttiin alkaa selkeytyä. Kuitenkin on otettava huomioon kaksi erillistä näkökulmaa ja päiväkirjaa sekä lähestymistapaa opinnäytetyöhön. Nämä erilaiset näkemykset ovat tuoneet rikkautta ja mahdollisuuksia monipuoliseen ammatilliseen kasvuun ja reflektointiin.

8 Toimintapäivän toteutus

8.1 Yhteistyöpalaverit

Toimintapäivää suunniteltaessa sovimme yhteistyö-, suunnittelupalavereja toimeksiantaja päiväkodin esiopetuksen opettajien kanssa yhteensä kolme. Palaverien tarkoituksena oli yhdessä ideoida ja sopia toimintapäivän käytännön järjestelyistä ja aikatauluista. Vaihdoin opettajien kanssa ajatuksia ja ideoita tehtävistä, jotka soveltuisivat kyseisille ryhmille. Otimme palavereissa huomioon myös tulevan toteutuksen pedagogisia tavoitteita. Yhteistyöpalaverien tuloksena meille vahvistuivat menetelmät, joita käyttäisimme toimintapäivässä.

Toimintapäivään osallistuivat sen hetkiset viidennen luokan oppilaat tulevien ensimmäisen luokan kummioppilaiden roolissa, ohjaten ja osallistaen pieniä esikouluksia. Tämän yhteistyön vuoksi kävimme kaksi palaveria koulussa viidennen luokan opettajien kanssa. Palaverit sisälsivät tiedon antoa meiltä heille, ohjeistusta suunnitelmista, käytännön tietoa ja rastipiste informaatiota. Opettajat jakoivat oppilaat toimintaryhmiksi ja me teimme heille selkeät ohjeet ja ohjeistukset kullekin rastipisteelle. Näin saimme oppilaat parhaiten ohjattua toimintaan.

8.2 Toimintapäivän suunnittelu

Toimintapäivän suunnittelu alkoi ajankohdan varmistumisella. Toimintapäivän ajankohta huhtikuussa toi suunnitteluun maaston ja luonnon sen hetkisen olosuhteen huomioimisen. Vierevänniemen maastoon kävimme tutustumassa useaan

otteeseen, jotta pystyimme suunnittelemaan toimintapisteille oikeanlaiset paikat. Alueesta teimme kartan, jolle merkkasimme rastipisteet. Alueen kartan avulla oli suunnitelman esittelemisen mahdollista koulun- ja päiväkodin opettajille. Suunnittelussa tuli ottaa huomioon toiminnalle varattava aika, jotta suuri ryhmä saa kiireettömästi osallistua päivän kulkuun ja aikaa jää vielä retkieväiden syömiseen. Tästä syystä sovimme esiopetuksen opettajien kanssa päivän kestoksi koko esiopetuspäivän klo 9.30- 12.30. Teimme toimintapäivälle rungon, jossa tuli esiin aikataulu. Aikataulujen sopimisen vahvistamiseksi pidimme yhteistyöpalaverin sekä esiopetuksen opettajien, että koulun viidennen luokan opettajien kanssa.

Kävimme pitämässä kaksi ohjaus kertaa lasten kanssa, toimien pienimmissä ryhmissä. Näin ollen ohjasimme saman tuokion neljä kertaa, jonka itse koimme olevan hyvä asia, sillä pienessä ryhmässä lasten läsnäolo ja osallisuus tuli esille paremmin. Vuorovaikutus oli luonnollisempaa ja monipuolisempaa ja itse sai oppia jokaisen erilaisen ryhmän ohjauksesta. Halusimme, että lapset saavat tietoa tulevasta päivästä ja samalla tutustuvat meihin. Näissä tuokioissa kävimme läpi ympäristökasvatuksen teemaa ja havainnoimme lasten tietoa ja taitoa esimerkiksi kestävästä kehityksestä.

Päiväkodin vastuulle jäi sopia eväiden tilaaminen lapsille, sillä eväillä korvattiin lapsille kuuluva lounas. Opettajilla oli tieto lasten erityisruokavalioista, joten katsoimme tämän olevan näin luontevinta. Lasten kanssa yhdessä sovimme, että päiväkodilta tulevien retkieväiden lisäksi he voivat ottaa kotoa mukaan omaa evästä. Näin saimme yhdessä lasten kanssa suunnitella ja sopia, millaiset retkieväät ovat hyviä ja miten retkieväät pakataan mukaan. Tässä huomioimme kestävä kehityksen periaatteet, joten ohjeistimme lapsia ottamaan mukaan reppuun eväät rasioissa, oman juomapullon ja mukin. Roskapussin tulisi olla mukana reppussa, sillä luontoon emme roskia jättäisi.

Suunnittelimme valmiiksi, kuinka ja mitä havainnoimme toimintapäivänä lasten toiminnassa (Liite 4). Halusimme nostaa esiin lasten oivalluksia ja oppimisen hetkiä sekä spontaaneja mielteitä ja lausahduksia. Havainnoimme myös haasteellisia sekä vaikeita tehtäviä ja tilanteita. Kiinnitimme huomion myös vuorovai-

kutustilanteisiin niin lasten keskeisiin kuin myös lasten ja aikuisten välisiin vuorovaikutuksellisiin tilanteisiin. Halusimme havainnoida myös, kuinka aikuinen ottaa huomioon lapsen oman osallisuuden ja antaa sille mahdollisuuden.

8.3 Rastipisteiden suunnittelu ja valmistaminen

Esiopetusikäinen lapsi on luonnostaan utelias ja haluaa tietää ilmiöistä ja niiden syistä. Lapsia kiinnostaa pohdiskella yhdessä aikuisen kanssa numeroita, laskeamista, luonnonilmiötä ja asioiden vertailemista. Lapset ovat rikkaita mielikuvitukseltaan ja heillä on jo kehittynyt kyky mm. juonelliseen tarinan kerrontaan. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2017.)

Rastipisteitä suunniteltaessa otimme huomioon lapsiryhmän ikä- ja kehitystason pyrkien myös huomioimaan lasten mielenkiinnon kohteet ja hyödylliset oppimiskokemukset. Tähän saimme apua päiväkodin opettajilta sekä omasta ammatillisesta kokemuksesta. Suunnittelussa kuuntelimme myös lasten mielipiteitä ja otimme ne huomioon. Aiheena ympäristökasvatus rajasi rastipisteitä sen ympärille. Lapset ovat kiinnostuneita luonnosta, ja luontoteemaan on helppo keksiä monipuolisia tehtäviä ja toiminnallisia leikkejä.

Ideoita rastipisteille saimme ammatillisesta kirjallisuudesta. Poimimme joitakin ideoita näistä materiaalipankeista ideoita soveltaen omaan tarkoitukseen sopiviksi, osan rastipisteistä ideoimme itse. Rastipisteillä olevien materiaalien suunnittelu ja valmistaminen tehtiin sääolosuhteet huomioiden. Materiaalit ovat hyödynnettävissä myöhemmin erilaisiin tarkoituksiin, työssämme varhaiskasvatuksessa. Materiaalit olivat pääosin kierrätysmateriaaleista, kuten lehdistä leikattuja kuvia, puutavara oli rakennusjätettä ja omia kotitalousjätteitä. Kestävän kehityksen periaatteiden mukaan suunnitellut rastipisteet olivat toimivia ilman ylimääräistä tavaraa. Materiaalit koottiin ja rakennettiin valmiiksi huhtikuun alussa.

8.4 Toimintapäivä

Toteutimme suunnitellun toimintapäivän 26.4.2018 Karhunpesän päiväkodin esiopetuslasten kanssa, toiminnallisena kokopäivän tapahtumana, lähimetsässä

retkeillen ja tekemämme pienen luontopolun tehtävärasteja ratkaisten. Karhunpesän esiopetuslasten ja kasvattajien lisäksi toimintapäivään osallistui Kontiolahden kirkonkylän viidennen luokan oppilaat ja opettajat. Karhunpesän päiväkotia ja kirkonkylän alakoulu tekevät paljon yhteistyötä, tämän ollessa yksi monista yhteistyötapahtumista.

Rastipisteitä toimintapäivässä oli seitsemän, jotka sijoituivat eri puolille rannan aluetta. Rastipisteillä olivat ohjaamassa ja auttamassa viidenluokan oppilaita. Päivä aloitettiin tervetuloa toivotuksella sekä ohjeistuksen annolla. Kerroimme alueesta, jaoimme kartat kasvattajille ja näytimme lapsille, mitkä olivat rajat, joiden sisällä pysyimme. Ennen siirtymistä rastipisteille oli ohjelmassa pieni yhteinen, ohjattu liikuntatuokio, johon kaikki osallistuivat. Kerroimme rastipisteiltä tapahtuvan vaihdon toteutuvan lehmänkellon kilkatuokion jälkeen. Seuraavaksi esittelemme rastipisteet:

Lajitunnistus

Rastipisteellä yksi, oli tehtävänä tunnistaa Suomessa esiintyviä eläimiä, - ja kasveja. Kuvissa esiintyi mm. vaahteran ja koivun lehdet, västäräkki, joutsen, karhu, lepakko, siili, kettu, voikukka ja leskenlehti. Vihjetekstit olivat kasvia tai eläintä kuvaavia lorun pätkiä, laulun sanoja tai kansanomaista perinnetietoa kyseistä lajista. Teimme isolle kartongille vihjekuviot, ja -tekstit, joiden avulla lapset yhdessä ryhmänä etsivät pussissa oleville luontoaiheisille kuville vihjettä vastaavat paikat.

”Karhu on tappajaeläin.”

”Tältä katkeaa aina häntä.”

Kuva 1. Lajitunnistustehtävä.

Tarinan kerronta sadutus menetelmällä

Sadutus on osallisuutta korostava menetelmä tehtäessä tutkimusta, käytännön-työtä tai kehittäessä työtapaa. Menetelmänä sadutus on yksilöä kuunteleva, läheisyyttä lisäävä ja turvallisuuden tunnetta kasvattava työväline. Saduttaessa tarina syntyy siinä hetkessä, kertojan ja kirjoittajan välille antaen kohtaamiselle, ja puhumiselle toimintamallin. Ryhmäytymisen keinona saduttaminen on kaikkia huomioiva, syrjäytymistä ehkäisevä sekä ryhmän jäsenten aitoa kohtaamista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Rastipisteellä kaksi lapset saivat ohjeet tarinan kerrontaan, heille olimme valinneet kolme luontoaiheista kuvaa, joiden avulla lapset kertoivat omanlaisensa tarinan ryhmänä yhteistyössä. Tällä rastilla viidennen luokan oppilaat toimivat kirjureina. He kirjoittivat lasten kertomaa tarinaa sana sanalta muistiin. Tämän rastipisteen tehtävän tarkoituksena oli käyttää sadutuksen menetelmää tarinan kerronnassa. Luontoaiheiset kuvat kuvasivat metsää ja sen elämistään. Lapset kertoivat ryhmässä kukin vuorotellen tarinaan juonen käänteitä.

Esittelemme kolme eri ryhmien kirjoittamaa tarinaa:

“Olipa kerran pupu, joka hyppelehti. Pupu ja lintu ystävästyivät. Ne meni metsään kahestaan. Ne rupesivat leikkimään piilosta. Ne söi hedelmiä. Ne meni kotiin. Ne söi loput eväät kotona. Ne meni kahestaan uimaan seuraavana päivänä. Ne meni eläinten karkkikauppa.”

“Olipa kerran pupu, joka loikki pitkin metsää. Metsässä oli hienoa. Siellä on oksia ja lämmintä. Pupu loikki metsässä ja etsi lintukaveria. Pupu ja lintu löysivät toisensa. Ne menivät linnun kotiin. Lintu esitteli poikasensa pupulle. Ne lähtivät metsään retkelle ja poikaset tuli mukaan. He lauloivat lauluja ja rakensivat risumökin. Ne muuttivat sinne, pesivät hampaat ja menivät nukkumaan. “

“Lintuemo syöttää poikasiaan. Pupu syö lehtiä. Metsässä on paljon puita”

Kierrätys

Päämääränä kestäväällä kehityksellä on turvata elämisen mahdollisuudet nykyisille sekä tuleville sukupolville. (Ympäristöministeriö 2013). Kestävän kehityksen toimintaa ympäristön hyväksi ovat mm. omasta ympäristöstä huolen pito, jätteiden oikea lajittelu, kierrätys ja energian säästäminen. Opettaessa lapsille kestävä kehityksen periaatteita, vahvistetaan lapsen kykyä tutkia, ihmetellä ja havainnoida omaa ympäristöään sekä rikastetaan lasten kokemuksia. Lapsen nauttiessa ja iloitessa omasta ympäristöstään, hän oppii myös huolehtimaan siitä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 35–36.)

Kestävä kehitys kuului aiheeseen yhtenä tärkeänä osana. Rasti kolme oli kierrätystehtävä. Olimme laittaneet pressun päälle puhtaita kodeista löytyviä kierrätettäviä jätteitä. Pressujen reunoilla oli kierrätysmerkein merkattuja saaveja. Lasten

tehtävänä oli löytää oikeat jätteet oikeisiin saaveihin. Apuna lapsille oli kodin kierrätysohjeet, joita tutkimalla lapset saivat vinkkejä pulmatilanteisiin. Muutama kierrätettävä kodinjäte tuotti ongelmia, joita he ohjaavan aikuisen kanssa selvittivät.

”Lapsen ihmetyksen kommentti kierrätysohjeistukseen: Mikä ihme on puhelinluettelo.”

”Meille voi tuoda tyhjä vassapaperirullat, meidän gerbiilit kierrättää ne.”

”Meidän mummo tekee tyhjiä kahvipusseista joutsenia.”

Kuva 2. Kierrätystehtävä.

Matemaattinen pulmatehtävä

Varhaiskasvatuksessa matemaattisen ajattelun oppimiseksi lapsille annetaan sekä tarjotaan mahdollisuus erilaisten havainnollisten leikkien ja harjoitusten myötä. Erilaisissa tilanteissa voidaan ohjata lapsia huomaamaan matematiikkaa,

kuten ympärillä olevat tavarat, lelut, esineet jne. Lasten kanssa harjoitellaan taitoa kohti laskemista mm. lukujonojen luettelemisella, lukumäärien hahmottamisella ja opetellaan numerosymbolit. Erilaiset tavat ja harjoitukset vahvistavat lasten taitoa matemaattista päättelykykyä, sarjoittamista, matemaattisten suhteiden ymmärtämistä. Helpoiten lasten matemaattisten taitojen harjoittelu sujuu lelujen ja tavaroiden avulla. Näin voi opetella esimerkiksi lukumääriä, enemmän tai vähemmän suhdetta. Liikuntatuokioihin merkitys matemaattisten taitojen opettelussa on myös merkittävä, sillä liikkuesssa voidaan tehdä paljon erilaisia matemaattista hahmotusta ja päättelykykyä vahvistavia leikkejä ja pelejä. (Helenius & Lummelahti 2018, 97–101.)

Päiväkodin yhtenä toiveena rastitehtäville oli, että tekisimme tehtävän, joka sisältää matemaattista ongelmaratkaisua. Tästä neljännestä rastipisteestä tulikin laskutoimituksia sisältävä tehtävä. Tehtävä sisälsi yhteen- ja vähennyslasku kortteja, joille lapset etsivät yhdessä vastaukset. Laskutoimitukset ja vastauskortit olivat laatikoissa, joista lapset kokosivat ne maassa oleville paikoille. Tälle tehtävälle annettu ohjeistuksen mukaiset tehtävät suoritettiin nopeasti, ryhmän ohjaava aikuinen hyödynsi jäljelle jäänyttä aikaa keksien erilaisia tapoja käyttää numero- ja laskutehtäviä esimerkiksi lukujonon käyttöä.

Seikkailullinen tehtävä

Viidennellä rastipisteellä hyödynnettiin seikkailupedagogiikkaa. Tehtävän olivat suunnitelleet viidesluokkalaiset oman opettajan ohjauksessa käyttäen seikkailupedagogiikkaa hyödyksi pyynnöstämme. Tehtävä vaati motorisia taitoja, toiseen luottamista ja tarinaan eläytymistä. Rastilla oli ensiksi johdatteleva tarina, jonka ohjaaja luki lapsille. Tarinan mukaisesti lapset toimivat selvittäen hämähäkin verkon turvaan päästäkseen. (Kuva 3, 4).

Rasti oli suosittu. Lapset eläytyivät tarinaan ja se toi jännitystä tilanteeseen. Lapset luottivat viidennen luokan oppilaiden ohjaukseen ja selviytyivät hämähäkin seitin saloihin ja vaijerilla kulkemiseen hienosti. Rastipiste oli haastavuudeltaan sopiva ja onnistumisen kokemus oli lapsille saavutettavissa. Tästä tehtävästä lapset keskustelivat paljon keskenään. Lasten jännitys ja innostus oli aistittavissa.

Kuva 3 ja 4. Seikkailullinen tehtävä.

Tunnustelu- ja pulmatehtävä

Lapsen aistit kehittyvät ensimmäisten elinkuukausien aikana erillisinä aisteina, jotka lapsen kasvaessa ja kehittyessä vuorovaikutuksessa saatujen kokemusten myötä muuttuen hienovaraisimmiksi. Yksinkertaisimmat aistit kuten tunto, - maku- ja hajuaisti ovat varhaislapsuuden tärkeitä aisteja, joiden avulla lapsi alkaa oppia käyttämään yhteistyössä eri aisteja huomatien eri aistialueiden käyttämisen toisen aistin tukena. Kehittyessään lapsi saa ympäristöstään tietoa eri aistien avulla ja alkaa hyödyntämään omassa toiminnassaan liikkuen sekä havainnoiden eri aistien avulla mm. omia motorisia taitoja. (Koivunen & Lehtinen 2016, 158.) Eri aisteja käyttämällä monipuolisissa oppimisympäristöissä lapsen luonnollinen uteliaisuus ja aktiivisuus on luonnollista ja tukee näin lapsen oppimista. Tutkitusti erityisesti ulkona tapahtuva eri aisteja käytettävä toiminta on innostavaa. (Parikka- Nihti & Suomela 2014, 82.)

Kuudennen rastipisteen suunnittelivat viidennen luokan oppilaat ja he olivat ohjaamassa toimintaa. Tehtävänä oli tunnustella piilossa pussissa olevia pieniä tavaroita. Osa tavaroista oli luonnosta kerättyjä pieniä materiaaleja mm. käpy, kivi ja oksa, osa oli pieniä leluja tms. Lapset saivat aikaa tunnustella pussin sisällä olevaa esinettä. Tehtävä oli lapsille entuudestaan tuttu päiväkotivuosilta.

Puulajien tunnistus -leikki

Lasten motorinen kehitys on syntymästä saakka muuttuvaa kehitystä. Noin kuuden vuoden ikäisenä lapsi on oppinut karkeamotoriset taidot, kuten juokseminen, hyppääminen, heittäminen ja vartalon hallinta. Samalla lapselle on kehittynyt hienomotorisia taitoja, joka tarkoittaa sormien ja käsien tarkkaa ja täsmällistä liikettä. Motorisella kehityksellä on tutkitusti todettu olevan yhteys oppimisen taitoihin ja koulumenestykseen. Nykyisin on paljon rakennettuja ympäristöjä ja sisätiloja, joissa lapsen motorisia taitoja voidaan harjoittaa, mutta ulkona ja luonnossa liikuminen sekä vapaa leikki tukevat hyvin vahvasti omalta osaltaan lasten motorista kehitystä. (Koivunen & Lehtinen 2016, 159–160.)

Leikki, liikunta ja lajituntemus yhdistyi rastissa seitsemän. Tehtävä oli vauhdikas ja vaati nopeaa toimintaa lasten havaintokyvyssä. Tehtävän ohjeistus noudatti maa-, meri- ja ilmaleikin sääntöjä. Rastitehtävä suoritettiin metsikössä missä oli monia puulajeja ja niitä löytyi erikokoisina. Lapset etsivät nopeasti puut ja juoksivat niiden luo. Viidennen luokan oppilaat olivat mukana leikissä antaen tarvittaessa mallia pienemmilleen. Ohjaajana toimi ryhmä mukana ollut aikuinen.

9 Arviointi

9.1 Pedagogisen dokumentoinnin käyttö arviointimenetelmänä

Pedagogista dokumentointia käytetään toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa havainnointien ja dokumentointien sekä reflektoinnin avulla. Nämä vaiheet mahdollistavat toiminnan arvioinnin. Tämän prosessin aikana käytetään vuorovaikutuksellista suhdetta toimintaan osallistuvien henkilöiden välillä. Vuorovaikutuksessa on osallisuus ja toimijuus läsnä. Toimijat vaikuttavat tapahtuman kulkuun, päätöksen tekoon sekä tuovat esille omia taitoja ja toiveita toiminnalle. (Rintakorpi 2017.)

Toimintapäivää suunnittelimme yhdessä päiväkodin kasvattajien sekä lasten kanssa. Lapset osallistuivat meidän järjestämiin ohjauskertoihin, joissa kävimme läpi lasten omia kokemuksia luonnosta ja siellä liikkumisesta. Ohjauskerrat pohjautuivat toimintaan, avoimeen keskusteluun ja erilaisiin harjoituksiin mm. kestävään kehitykseen liittyen. Näiden ohjauskertojen pohjalta kartoitimme lasten taitoja ja tietoja sekä mielenkiinnon kohteita. Ohjauskertojen pohjalta saimme ideoita toimintapäivän rastien suunnitteluun. Varhaiskasvattajien kanssa käytyjen keskustelun avulla hahmotimme myös tarpeita sekä toiveita päivän suunnittelussa, kuten ryhmien koosta, ohjaamisesta ja yleisesti päivän kulusta.

Varhaiskasvattajien kanssa päädyimme yhteisesti pedagogiseen dokumentointiin ja sen käyttämiseen toimintapäivän arvioinnissa. Sovimme toimintamallin, jossa me kirjaamme ylös havaittuja asioita ja varhaiskasvattajat ottavat valokuvia lasten toiminnasta, tapahtumista ryhmittäin ja yleisesti. Varhaiskasvattajien tiedossa oli jokaisen lapsen omat tietosuojaan liittyvät henkilökohtaiset luvat. Rastipisteet olivat jakautuneet koko rannan alueelle ja lapsiryhmän ollessa niin iso, olisi meille ollut mahdoton tehtävä hallita kuvaamista tietosuojalakien mukaisesti. Meille vapautui myös paremmin aikaa havainnoida ja kirjata ylös asioita tapahtumista.

Toimintapäivää arvioimme käyttäen pedagogisen dokumentoinnin menetelmää. Kiersimme tehtäväpisteillä tarkkaillen lasten toimintaa, tekemistä, kuunnellen lasten lausahduksia, kommentteja, oppimisen elämyksiä sekä tallensimme näitä omiin muistiinpanoihin, joiden pohjalle arviointia rakennetaan. Opinnäytetyömme tarkoituksena on lapsen luontosuhteen tukeminen, ja kuinka voimme mahdollistaa lasten turvallisen luonnossa liikkumisen hoitopäivän aikana ja vapaa-ajalla. Millainen on lasten luontotietämys ja kuinka sitä voidaan kehittää? Millainen retkeily on lapselle mieleen? Miten opetamme lapselle luonnossa liikkumisen kestävän kehityksen avulla?

Toimintapäivän aikana havainnoimme lasten toimintaa, heille mieluisinta puuhaa ja huomioimme sen, mikä ei lapsia kiinnostanut. Havainnoimme myös lasten keskittymistä tehtävien suorittamiseen ja tehtävien vaikeustasoon. Jokaisella rastilla oli kymmenen minuuttia aikaa toimia ja tämä tuntui olevan aika optimaalinen aika

lasten toiminnalle. Havainnoimme myös sitä, kuinka aikuiset toimivat rasteilla ja muuttuiko rastilla toimiminen aikuisen toimesta. Olimme kiinnostuneita myös lapsien omasta ohjaajuudesta: oliko omaa spontaania ohjautumista rastitehtävillä ja annettiin sille mahdollisuus. Havainnoimme lapsen omaan oivaltamista, tapahtuiko sitä ja missä määrin. Kiinnitimme huomiota eri oppimisen osa-alueisiin, kuten matemaattisiin sekä motorisiin taitoihin. Kiinnitimme havainnoinnissa huomioon myös, kuinka rakenteellinen osuus onnistui.

9.2 Toimintapäivän havainnoinnin tulokset

Varhaiskasvatuksessa lasten havainnointia käytetään arvioinnin perustana. Havainnoinnin suunnitteluvaiheessa määritellään, mitä ja missä havainnoidaan. Tietoa voidaan kerätä mm. lapsen taidoista, mielenkiinnon kohteista, vahvuuksista. Varhaiskasvattajan työssä havainnointi on työhön kuuluvan arviointi, -suunnittelu, - ja toteutusprosessin peruslähtökohta. (Gyekye & Nikkilä 2013, 28–29.)

Havainnointi sopii metodiksi, kun tutkitaan tilanteita, jotka muuttuvat nopeasti, kuten lapsien toiminta. Ennen havainnoinnin aloittamista, suunnitellaan joko tarkka ja jäsennelty suunnitelma havainnoinnista tai havainnoidaanko toimintaa vapaasti. (Vilkkä 2006, 38.) Aktivoiva havainnointi tapahtuu vuorovaikutuksessa osallistujien kanssa. Ennen havainnoinnin aloittamista on tutkijan perehdyttävä teoreettiseen perustaan tutkimuksen kohteena olevasta kehittämistyöstä. Tutkimuksen tavoitteet ja päämäärät käsitellään yhdessä tutkimuksessa mukana olleiden kanssa. (Vilkkä 2006, 46–47.) Opinnäytetyön suunnitelmaa tehtäessä perehdyttiin teoreettisten lähteiden avulla havainnoinnin menetelmään. Havainnoimme lasten mieluisinta toimintaa toimintapäivän aikana. Havainnoinnissa kuuntelimme lasten kommentteja ja seurasimme, pysyykö lasten mielenkiinto yllä tehtävää tehtäessä.

Lajitunnistustehtävä oli vaikeus tasoltaan osittain haastava, ryhmät eivät saaneet tehtävää valmiiksi asetetussa ajassa. Tämä ei ollut kuitenkaan huono asia, sillä lapset oppivat useita uusia asioita eläimistä ja kasveista. Kasvattajien mielestä tehtävä oli tasoltaan hyvä oppimiskokemuksena. Lapset olivat tässä tehtävässä paljon vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, sekä viidennen luokan oppilaiden ja

ryhmää ohjaavan aikuisen kanssa. Tehtävä vaati ryhmäyhteistyötaitoja ja keskittymistä.

Tarinan kerronta sadutus menetelmällä oli ryhmien lapsille hieman vaikeaa, sillä viidennen luokan oppilaiden läsnäolo jännitti heitä jonkin verran. Sadutus vaatii rauhallisen ympäristön, joten paikka ja olosuhteet vaikuttivat myös keskittymiseen. Tästäkin huolimatta tarinoista tuli kivoja ja juonellisia. Sadutustehtävä vaati ryhmää ohjaajavan kasvattajan avustusta, jotta tarinat lähtivät sujumaan.

Lapsilla oli hyvin kierrätyksestä tietoa, sen huomasimme jo päiväkodilla pidetyssä ohjauskerrassa, jossa käsiteltiin ja opeteltiin kierrätykseen liittyviä asioita. Päiväkodissa noudatettu kestävän kehityksen malli tuli tehtävässä esiin monipuolisesti, kierrätystehtävän sujuessa nopeasti ja ongelmitta. Rastipisteen ollessa toiminnallinen se vaikutti miellyttävän lapsia ja heille helppo aihe toi onnistumisen iloa. Päiväkodin henkilökunnan mielestä rastipiste oli hyvä, koska kertaaminen kierrätyksen merkityksestä ja tavoitteista on aina tarpeellista. Lapset saivat myös uutta oppia kierrätyksestä.

Matemaattinen tehtävä osoittautui suoritusajaltaan nopeaksi. Tässä tehtävässä ohjaajat ja lapset yhdessä keksivät erilaisia tapoja käyttää lasku- ja numerokortteja, joka lisäsi tehtävän monipuolisuutta. Tämä tehtävä olisi voinut olla haastavampi, sillä lapset olivat taitavia laskujen kanssa. Toisaalta, jos laskut olisivat olleet vaikeampia, olisivatko kaikki ryhmän lapset päässeet aktiivisesti osallistumaan tehtävien suorittamiseen.

Mielekkäimmiksi rastipisteiksi osoittautui havaintomme mukaan seikkailullinen hämähäkinverkko tehtävä. Lapset tykkäsivät toiminnallisesta rastista, joka pohjautui tarinaan. Tarina tempaisi lapset mukaan ja lapset kokivat pienen jännittävän seikkailun yhdessä toimiessa. Onnistumisen kokemus oli lapsille saavutettavissa.

Tunnustelu rastipiste oli jännittävä lapsille, koska he eivät tienneet mitä tunnustelupussissa on. Vuorovaikutuksellisesti tehtävä sai aikaan paljon keskustelua kaikkien osapuolten kesken. Tunnustelupusseja olisi voinut olla myös enemmän,

koska tehtävä oli yksilötehtävä ja odotukseen meni aikaa. Lapsille tehtävän tunnistettavat materiaalit olivat sopivan haasteellisia. Lapset kertoivat tehtävän olevan mukava, hauska ja helppo, mutta myös hivenen jännittävä. Ohjaajilta rastipiste vaati spontaania toimintaa ryhmän koossa pitämiseksi, koska tehtävä suoritettiin yksilötehtävänä.

Rasti puulajitunnistus -leikki osoitti, että lasten puulajituntemus oli hyvä. Lapset havaitsivat, ettei jokainen puulaji luonnossa olekaan samanlainen tai kokoinen kuin opituissa kuvissa. Haasteena oli ajankohta, jolloin lehtipuut olivat vielä lehdettömiä. Lisähaastetta tehtävälle oli mm. pienen puun luo meno tai oman puun etsiminen. Tehtävän kulkua ei haitannut vaikkei oikeaa puulajia löytynyt, osallistuminen oli tärkeää ja lapset tykkäsivät liikkua ja juosta yhdessä.

Havaintojen perusteella osa lapsista ei osallistunut aktiivisesti tehtävien tekoon, tähän vaikutti selkeästi pieni ujous sekä kehityksen mukaiset taidot. Joidenkin ryhmien lapsille ohjeiden kuunteleminen toi haastetta, lasten into kohdistui enemmän tekemiseen kuin kuunteluun.

Havainnoimme kasvattajien toimintaa rastipisteillä ja saimme kuvan lasta osallistavasta toiminnasta. Kasvattajat antoivat lasten tehdä havaintoja ja aikaa miettiä omia ratkaisuja rastipisteiden suorittamiselle. Kasvattajien rooli ei esiintynyt hallitsevana roolina, vaan aikuiset antoivat tilaa lapsille ja heidän mielikuvitukselle. Lapsille uusia oivalluksia havaitsimme tulevan kierrätyspisteellä, lajitunnistustehtävässä sekä puiden tunnistamisessa. Puiden tunnistamisessa oli vaikeuksia silloin, kun täytyi löytää esim. pieni koivu tai pieni mänty. Viidennen luokan oppilaiden osallistuminen toimintapäivään esiopetus lasten ohjaajina sujui pääsääntöisesti havaintojemme mukaan positiivisesti ja aktiivisesti, kuitenkin oli huomattavissa heidän osaltaan ujoutta ja rohkeuden puutetta kohdata pienemmät lapset. Alussa alkuleikin jälkeen viidennen luokan oppilaat jakautuivat ohjaajiksi esiopetus lasten ryhmiin vastuullisten aikuisten lisäksi, jolloin heille mahdollistui aikaa tutustumiseen puolin ja toisin. Aikaa ei voitu tässä vaiheessa käyttää kovin kauaa muun aikataulun vuoksi, niin tutustuminen jäi tästä syystä hieman lyhyeksi.

Kokonaiskuvaksi meille jäi tapahtumasta lasten ja aikuisten välityksellä iloinen, osallistuva ja innostunut tunnelma. Lapset antoivat omaa palautetta, jonka mukaan he olivat oppineet uusia asioita päivän aikana. He viihtyivät hyvin luonnossa innostuen luonnon eri mahdollisuuksista leikkiä ja toimia, kuten puissa kiipeily ja retkieväiden syöminen ja makkaran paistaminen. Lapset itse kokivat tapahtuman kaikin puolin mukavana, joten koemme, että tavoitteemme lasten luonnossa toimimisen innostamiseen täyttyi.

9.3 Varhaiskasvattajien palaute toimintapäivästä

Toimintapäivästä pyysimme kirjallisen palautteen Karhunpesän päiväkodin esiopetuksen kasvattajilta, laatimamme valmiin kysymysrungon mukaisesti (Liite 5). Arvioinnin tarkoituksena meille oli saada palautetta omasta toiminnastamme. Saatu palaute mahdollisti meille opinnäytetyön raportin prosessin arviointia ja saimme sitä kautta itsellemme arvokasta tietoa omasta toimijuudestamme tässä prosessissa. Suunnittelu- ja ohjaustuokioista päiväkodin kasvattajat olivat havainneet lasten ja meidän välisen toimivan vuorovaikutuksen olevan sujuvaa ja vastavuoroista. Positiiviseksi kasvattajat kokivat yhteistyön ja tiedonkulun meidän kanssa. Toimintapäivästä päiväkodin esiopetuksen kasvattajat kertoivat paikanvalinnan olevan hyvä liikkumatilan ansiosta.

Rastien tehtäväpisteiden palautteessa kävi ilmi ohjeiden olleen selkeät ja rastien monipuolisia. Mieluisimpia rasteja kasvattajien sekä meidän oman havainnoinnin mukaan olivat seikkailu- ja liikuntapainotteiset rastit. Kasvattajille oli herännyt ajatuksia idean toteuttamisesta vuosittain, jopa eri vuodenaikoina. Kehittämisen ideoita olivat kasvattajat keränneet seuraavasti: viidesluokkalaisten mukana olo olisi voinut olla jo aikaisemmin järjestettyä. Näin ollen lapset olisivat olleet enemmän tuttuja toisilleen, jolloin lasten keskinäinen vuorovaikutus olisi ollut antoisampaa.

10 Materiaalipankki tuotoksena

10.1 Materiaalipankin suunnittelu ja valmistaminen

Materiaalipankin suunnittelua aloitimme pohtimalla, millaiseen tarkoitukseen ja käyttöön tuotos on tarkoitettu. Ensimmäisenä meillä oli ajatus oppaasta, jonka tekisimme päiväkodin käyttöön. Mietimme, olisiko tulostettu vihkomallinen opas kuitenkaan metsäretkellä kovinkaan käytännöllinen. Itse huomasimme toimintapäivää varten tulostettujen karttojen kastuvan jo pelkästä ilmankosteudesta lähes käyttökelvottomiksi hyvin lyhyessä ajassa. Päädyimme tekemään materiaalit mukaan otettaviksi korteiksi, jotka on helppo laminoida ja pysyvät näin ollen kuivana koko retken ajan. Kortin voi ottaa mukaan ja sujauttaa taskuun retkelle lähtiessä. Näin voi myös valita mukaan toimintaan vain sen tietyn kortin, mitä aikoo käyttää.

Korteissa tulevat esille tehtävä ja vihjeenä kuva, joka liittyy kyseiseen tehtävään. Kuvaa voi käyttää myös muuhun tarkoitukseen, esim. luontotiedon lisäämiseen. Tehtävien on tarkoitus olla sellaisia, että suuria tarvikemääriä ei tarvitse ja näin ollen materiaalien kuljetuksia retken aikana on vähän. Tehtäviä on helppo muunnella ryhmän mukaisiksi huomioiden ryhmän ikätason, ryhmän koon ja paikan, missä tehtävää tehdään.

11 Pohdinta

11.1 Opinnäytetyön prosessin toteutuminen

Opinnäytetyön prosessille varasimme aikaa noin vuoden verran, tavoitteena kuitenkin pidimme aikaväliä tammikuu- lokakuu 2018. Toimeksiantajan löytyminen nopeasti helpotti opinnäytetyön prosessin käynnistämistä. Salosen (2013, 16) mukaan konstruktivistisen mallin mukaisesti kehittämistyö sisältää työn suunnittelun, vaiheistuksen, toiminnassa syntyvän oppimisen, osallisuuden sekä kokonaisuudessaan kehittämistoiminnan metodologisen ymmärtämisen ja hallinnan.

Opintojen aikana olemme oppineet tekemään suunnitelmia, refleктоimaan kokemuksia ja matkanvarrella opittua, joten meille oli voimavarana yhteistyössä asioiden läpikäyminen ja ratkaisujen etsiminen askarruttaviin seikkoihin.

Parikka- Nihti & Suomelan (2014, 28) mukaan lapsi saa monipuolisia oppimiskokemuksia luonnossa samalla luoden käsityksen omalle ympäristölle kunnioittavalle arvoperustalle. Päiväkodilta saadun idean toteuttaminen toiminnallisena koko päivän mittaisena ulkotapahtumapäivänä tuki Parikka- Nihti & Suomelan esille tuomaa luonnon ja ympäristön monipuolista ja monimuotoista vaikutusta lapsen kasvun ja kehityksen tukena. Yhteistyö toimeksiantaja päiväkodin kanssa oli sujuvaa, ja saimme aikataulut sovittua hyvässä yhteishengessä.

Yllätyksenä tuli, että toimintapäivästä tulee lasten osallistujamäärältään niin runsaslukuinen. Emme kokeneet tätä ongelmana vaan paremminkin voimavarana ja hienon tilaisuuden mahdollistajana. Suunnitelmamme mukaan lapsiryhmissä pidetyt ohjauskerrat antoivat meille varmuutta toteuttaa toimintapäivä, sillä lasten osallistaminen loi ns. yhteishenkeä ja antoi meille lisää energiaa. Houtsosen (2004, 24–25) mukaan lapsen hyvän luontosuhteen muodostuminen onnistuu, kun lapselle tuodaan esille ympäristön monipuolisia mahdollisuuksia positiivisesti ja mielenkiintoisesti. Tapahtumamme mahdollisti erilaisia elämyksiä ja havainnoinnin kohteita Vierevänniemen rannalla, sillä alueen luonto on monipuolinen. Lapset pääsivät kokemaan oman seikkailun rannan metsissä ja hietikoilla.

Toimintapäivän jälkeen aloitimme raportin kirjoittamisen. Tauon aikana refleктоimme jo kirjoitettua tekstiä ja saimme erilaisia näkökantoja koko prosessiin. Välillä tuli hetkiä, että oikeanlaista kirjallisuutta oli odotettava, mikä osaltaan oli harmillista. Vilkkä & Airaksinen (2003, 83-84) tuo esille opinnäytetyön raportin jäsentelyn muuttumisen useaan otteeseen alkujäsentelystä valmiiseen raporttiin. Raportin jäsentelyn myötä valmiissa työssä tulee selkeästi esille työn merkitys, tarkoitus ja tavoite. Kokonaisuudessaan matka raportin kirjoittamisessa on ollut meitä lähentävä ja oppista edistävä tekijä. Olemme yhdessä saavuttaneet uusia näkökulmia kehittämistyöhön, organisoimaan tapahtumaa ja sisäistämään lasten luonnossa liikkumisen merkityksen.

Johtopäätöksenä voimme todeta, että esiopetusikäisten lasten kiinnostus ja luontosuhteen vahvistuminen ympäristöään kohtaan mahdollistui. Lisäksi tarkoituksena oli kestävän kehityksen huomioiminen osana lasten jokapäiväistä toimintaa. Toimintapäivän monipuolisten rastipisteiden ja lasten luonnossa toimiminen osoitti, että luonto ja luonnossa liikkuminen on lapsille mielekästä ja innostavaa. Lasten yhteistoiminta tapahtumapäivänä oli vuorovaikutuksellista ja toiset huomiioon ottavaa. Kokemuksellisen oppimisen avulla lapset osallistuivat ympäristökasvatuksen oppimisen osa-alueiden ulottuvuuksiin.

11.2 Luotettavuus ja eettisyys opinnäytetyössä

Moraalilla tarkoitetaan erottelua oikeasta ja väärästä sekä hyvästä ja pahasta. Se voi olla arkipäivän toimen pohdintaa tai syvällisempää tarkastelua isommasta kokonaisuudesta. Etiikka on ihmisen omaa moraalin pohtimista. Eettisyydellä tarkoitetaan sitä, kuinka toiminta ja sen pohdinta yhdistetään. (Ihalainen & Kettunen 2012, 53.) Kehittämistoiminnassa luotettavuuden yhtenä osatekijänä pidetään toimintaan sitoutumista, kehittäjien ja toimijoitten sosiaalisessa yhteistyössä. (Toikko & Rantanen 2009, 124). Sosiaalinen yhteistyö kasvattajien kanssa oli onnistunutta ja saimme paljon uusia ideoita ja kannustusta. Lähdimme rakentamaan yhteistyötä avoimin ajatuksin, kunnioittaen heidän ammattitaitoaan ja osaamistaan ottaen vastaan heidän ajatuksia toimintapäivään. Päiväkodin kasvattajilla on paljon tietoa lapsista ja heidän kyvyistään, joten tämän tiedon pohjalta oli meidän helppo toimia ja yhteistyö oli näin luontevaa. Oma osaamistamme saimme tuoda esiin, ja päiväkodin kasvattajat ottivat meidän ideat ja ajatukset sekä eettiset pohdinnat hyvin vastaan.

Sosiaalialan ammattihenkilön olennainen osa on ammattieettinen valmius, kypsyys ja harkinta kohdata tilanteet ja asiakkaat arvostavasti. (Talentia 2007.) Oma eettistä pohdintaa on käyty läpi koko opinnäytetyön prosessin ajan. Alussa kävimme keskustelua yhdessä meitä ohjaavasta etiikasta sekä moraalista. Lähdimme kasaamaan teoreettista viitekehystä ympäristökasvatuksesta ja näin pohjasimme jo hyvin alkuvaiheessa vahvan tietopohjan toiminnallemme. Aiheena

ympäristöpedagogiikka on itsestään vahvasti eettinen. Teorialähteitä etsiessä rajasimme käytettävät lähteet luotettavuuden perusteella, eli pohjasimme lähinnä ammattikirjallisuuteen.

Lastentarhanopettajan eettisten arvojen lähtökohtana on ihmisarvon kunnioitus, sekä ihmisen ja elämän kunnioittaminen riippumatta sukupuolesta, iästä, uskonnosta, etnisestä alkuperästä, ihmisen mielipiteistä tai kyvyistä. Arvoja ovat myös totuudellisuus, avoin vuorovaikutus, rehellisyys ja oikeudenmukaisuus. (Lastentarhaopettajaliitto 2005, 4.) Lastentarhanopettajien eettisten periaatteiden mukaan tärkeimpänä työssä on suhde lapsiin. Jokainen lapsi on arvokas ja huomioidaan tasa- arvoisesti ja kunnioittavasti. Lastentarhanopettajan tehtävänä on vastata lapsen turvallisuudesta, suojelusta ja huolenpidosta, edistään ja ohjaten lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsi kohdataan yksilöllisesti hyvässä ilon ja leikin ilmapiirissä. Lapselle annetaan mahdollisuus rauhaan kasvuun ja kehitykseen, kuunnellen lasta ja antaen lapsen vaikuttaa itseensä vaikuttaviin asioihin. Lastentarhanopettaja ottaa työssään huomioon lasten vanhemmat ja heidän toiveensa olemalla kuitenkin tukena kasvatustehtävässä. (Lastentarhaopettajaliitto 2005, 5.)

Esiopetusryhmien lapset jaettiin ohjauskerroille pienempiin ryhmiin. Tämä mahdollisti jokaisen esiopetuksessa paikalla olleen lapsen kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen yksilöllisesti. Päiväkodin kasvattajat antoivat meille mahdollisuuden toteuttaa ohjauskerrat esiopetusryhmissä. Keräsimme materiaalia järjestämässämme toiminnasta valokuvien ja muistiinpanoihin kirjoittamalla, kuitenkin mitään julkaisematta yleisesti. Meillä ei ole missään omissa tiedoissa lasten henkilöllisyyksiä eikä kuvia, joissa lapset esiintyvät. Päiväkodin kasvattajat kuvasivat tapahtumaa Peda-nettiin, sillä heillä on yleisesti sovitut kuvaus- ja julkaisuluvat.

11.3 Jatkotutkimus- sekä kehittämisideat

Tällä hetkellä ilmastonmuutos ja kestävä kehityksen arvot ovat vahvasti esillä kansainvälisesti. Ympäristökasvatus on aiheena laaja ja antaisi mahdollisuuksia monipuoliseen toteutukseen lasten kasvun ja kehityksen tukena varhaiskasva-

tuksessa. Tämän myötä jatkotutkimus aiheena voisi olla lasten kanssa eri vuodenaikoina toteutettava ympäristöpedagoginen toiminta, huomioiden kaikki varhaiskasvatuksen oppimisen osa-alueet.

Luonnolla on todettu olevan ihmisen psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen terveyteen positiivista vaikutusta koska se tasapainottaa hyvinvointia ja terveyttä. Ihminen ja hänen suhteensa luontoon on aina yksilöllistä. (Stakes 2000.) Luonto vaikuttaa positiivisesti ihmisen hyvinvointiin. Olisi mielenkiintoista tehdä tutkimusta siitä, kuinka varhaiskasvattajat kokevat ympäristökasvatuksen käyttämisen työssään. Onko kasvattajan mahdollista itse voimaantua toteuttaessaan ympäristökasvatuksen menetelmiä.

Kehittämisideana huomioimme, että toimintapäivästä tuli suhteellisen suuri tapahtuma, joten käytännön järjestelyiden miettimiseen ja suunnitteluun jouduimme käyttämään runsaasti aikaa. Tärkeä oli saada tapahtumasta kaikille osallistujille turvallinen ja toimiva. Kävimmekin tapahtuman kulkua vaihe vaiheelta läpi ja pohdimme aukkokohtia, joita toimme esille myös yhteistyöpalaverissa. Käytännön järjestelyistä huomioimme sen, että makkaranpaistoalueella olleiden henkilöiden lisäksi apuna olisi kannattanut olla muutama henkilö lisää huolehtimassa lapsille eväiden tarjoamisesta. Tämä sujui loppujen lopuksi rauhallisesti ja erityisruokavaliot tulivat huomioiduksi. Makkaranpaistoalueella olisimme voineet biojäteastian merkitä tarkemmin, sillä jonkun verran biojätteitä oli mennyt sekajäteastiaan.

Toimintapäivän rastipisteillä teimme havaintoja ja kehittämisen tarpeen kierrätyspisteen kohdalla. Tällä pisteellä olisi hyvä olla ollut oikeat vastaukset esillä olleiden jätteiden lajittelusta. Vaikeuksia tuotti sipsipussi ja kahvipaketti. Vaikkakin meillä oli kierrätysohjeet rastipisteen vieressä olevassa puun oksassa roikkumassa, josta ohjaajat lasten kanssa katsoivat kierrätysasioita, tuotepakkaukset eivät tulleet esille niissä ohjeissa.

Kehittämisen ideana voisi olla toimintapäivän purkua lasten kanssa. Lapset voisivat tehdä lisäkysymyksiä keskustellen asioista. Tähän emme nyt aikataulujen vuoksi saaneet mahdollisuutta. Olisi ollut oman ammatillisen kasvun lisänä hyvä

keskustella lastenkin kanssa, miltä toimintapäivä oli vaikuttanut lasten omasta näkökulmasta.

11.4 Ammatillinen kasvu ja oppimisprosessi

Toiminnallisen opinnäytetyön prosessi on kasvattanut meitä kohti tulevaa sosionomin ja varhaiskasvattajan ammatillista pätevyyttä. Opintojen alusta saakka meille selkeni, että teemme toiminnallisen opinnäytetyön yhdessä. Olemme molemmat enemmän toiminnallisia ja halusimme hyödyntää tätä vahvuuttamme. Aihetta miettiessä esiin nousi aina vaan vahvimmin luonto ja ympäristö. Näin päädyimme ympäristökasvatuksen aiheeseen. Aiheen valinta motivoi ja kiinnostusta tehdä työ huolella.

Kokopäiväisen toimintapäivän tekemisen suunnittelu ja sen monet eri vaiheet ovat iso projekti. Kun huomioidaan samalla päivän monipuolisuus, turvallisuus ja toimivuus. Päivän suunnittelussa oli otettava huomioon eri olosuhteet, kuten sää, ryhmän koko ja ikäjakautuma ja ne tuli huomioida prosessin joka vaiheessa. Oma jaksamista auttoi, että molemmat olimme tuolloin kevään aikana opintopaalla. Halusimme tehdä suunnitelmat huolella ja monipuolisesti.

Ammatilliselle kasvulle saimme paljon vahvistusta, sillä meidän suunnitelmille annettiin hyväksyntä. Ideamme huomioitiin ja ne herättivät kiinnostusta päiväkodin kasvattajilta. Ruohotie (2000, 59) arvioi, että henkilön ammatillista kasvua ja uuden oppimista voidaan vahvistaa suunnitellun toiminnan avulla vahvistaen näin toimijan motivaatiota ammatillisen pätevyyden ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi. Olimme samalla linjalla esiopetuksen ja koulun opettajien kanssa, ja saimme myös hyvää palautetta kaikilta osapuolilta. Kokopäiväisen toimintapäivän suunnittelu vaati vuorovaikutustaitoja ja aikataulujen yhteen sovittamista niin meidän järjestäjien, kuin myös mukana olleiden tahojen kanssa. Oma joustavuus ja innostuneisuus olivat hyvin tärkeitä. Oma ammatillisuutta arvioimme lasten kommenttien perusteella. Kiinnostuimme siitä, kuinka olisimme voineet suunnitella rastipisteet toisin sekä rastien tehtävien laatuun ja haasteellisuuteen.

Yhteistyömme on sujuvaa yhdessä pohtien, tutkien ja ideoita etsien olemme jakanee tietoa toisillemme. Teoreettista tietoa ollaan yhdessä opittu etsimään ja arviomaan kriittisesti, sekä laadullistaen tiedon tasoa. Usein olemme palanneet takaisinpäin ja kertaamalla ja miettimällä tiedon oikeanlaisuutta sekä omaa ymmärrystä ja ammatillista kasvua. Tämän kehittämistyön ja toiminnallisen opinnäytetyön tekemisessä olemme oppineet omaksumaan menetelmät, joita voimme hyödyntää tulevassa ammatissa sosionomin ja varhaiskasvattajan työssä.

Vahvuutena opinnäytetyön prosessin aikana oli joustavuus ajankäytössä, luova ajattelutyyliimme, innostava ja myönteinen yhteistyöilmapiiri. Oppimisprosessi oli monipuolinen ja vastavuoroinen kokemus. Ammatillinen kasvu ja sen pohdinta tapahtui tietoa keräämällä ja sitä sisäistämällä. Kokemustieto oli vahvasti esillä koko prosessin ajan, sillä tietoa saimme toimeksiantajalta ja varhaiskasvattajilta monessa yhteydessä.

Lähteet

- Aalto-Wallin, K. 2010. "Siellä missä näkyy ruohoa, on kaunis metsä."-Tapaustutkimus ympäristökasvatuksesta pienpäiväkodissa. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos Hämeenlinna. KasvatustieteenProgradu tutkielma. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81400/gradu04162.pdf?sequence=1>. 24.8.2018.
- Cantell, H & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa Cantell, H. (toim.). Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus, 60–79.
- Gyekye, M. & Nikkilä, P. 2013. Arviointiympyrä. Oppimisen mahdollisuudet näkyviin. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M. Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD-Books on Demand.
- Higgins, P. 1997. A guide for outdoor educators in Scotland. Adventure Education. http://www.docs.hss.ed.ac.uk/education/outdoored/guide_for_oe_in_scotland.pdf. 3.2.2018.
- Houtsonen, L. 2004. Aihekokonaisuudet kannustavat kehittämään opetusta. Teoksessa Niinikangas, L. (toim.). Kotipihasta maailmalle. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 14–27.
- Huovinen, T. & Rovio, E. 2010. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H., L., T., Rovio, E. & Syrjä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Hansaprint Oy, 106–107.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2012. Turvaverkko vai trampoliini, sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kangasniemi, J., Reitti, M. & Sillanpää-Reitti, T. 2009. Luonto- ja elämysliikunta. Opetushallitus ja koululiikuntaliitto.
- Karppinen, J.A. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä 3. Vantaa: Hansaprint.
- Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2016. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Juva: PS-kustannus.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: PS- kustannus.
- Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun! Varhaiskasvatuksen käsikirja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kontiolahden kunta. 2018. Varhaiskasvatuspalvelut. <http://www.kontiolahti.fi/varhaiskasvatus>. 4.2.2018.
- Korhonen, R. 2017. "Se on se pieni karhunpoikanen" Juonellista leikkitoimintaa metsässä 4–5-vuotiaille. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/125028/oppari%20pdf-versio.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 7.6.2018.
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015.

- Lastentarhaopettajaliitto. 2005. Lastentarhanopettajan ammattieettiset ohjeet. <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Ammattietiikka>. 26.7.2018. 4-5.
- Louv, R. 2008. Last child in the woods. Chapel Hill: Algonquin Books.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. 5–6-vuotiaan älyllinen kehitys. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>. 24.7.2018.
- Marttila, M. 2016. Elämys- ja seikkailupedagoginen luontoliikunta opetussuunnitelman toteutuksessa: etnografinen tutkimus. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49593>. 23.8.2018.
- Mykrä, N. 2017. Miksi ja miten monialaisesti ulos oppimaan? Teoksessa Kettunen, A. & Laine, A. (toim.) Ilmiöt ihmeteltäviksi, Monialaisia ideoita ulkona oppimiseen. Juva: PS- kustannus, 9–17.
- Niskanen, T. & Kari, O. 2018. Kasvun ja osallisuuden edistäminen. Helsinki: Sanoma- Pro Oy.
- Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa Cantell, H. (Toim.). Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus. 116–143.
- Nyholm, A & Ådberg, M. 2010. Lapsi oppii luonnosta- ideoita ympäristökasvatuksen opetukseen päiväkodissa. Diakonia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. <https://www.theseus.fi/handle/10024/25383>. 4.2.2018.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:17. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf. 23.1.2018.
- Outward Bound Finland. 2017. Elämyspedagogiikka. <https://www.outward-bound.fi/outwardbound-finland/elamyspedagogiikka/>. 5.7.2018.
- Parikka- Nihti, M. 2011. Pieniä puroja: Kasvua kohti kestävästä kehitystä. Helsinki: Lasten keskus.
- Parikka- Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä, Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Piispa, P. 1994. Monta mahdollista huomista. Ympäristökasvatuksen filosofiaa ja esimerkkejä kestävästä elämäntavasta. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Rintakorpi, K. & Vihmari- Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma, pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Rintakorpi, K. 2017. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen arvioinnin ja johtamisen välineenä. Johtajuusfoorumi 2017. <https://johtajuusfoorumi.fi/wp-content/uploads/sites/5/2015/08/Kati-Rintakorpi.pdf>. 28.6.2018.
- Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Vaasa; Waasa Graphics Oy.
- Ruhotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Juva: WS Bookwell Oy.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Tampere: Suomen yliopistopaino- Juvenes Print Oy.
- Stakes. 2000. Ympäristökin voi vaikuttaa terveyteen. Julkari. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77321/ideakortti1_00.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 1.8.2018.
- Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka, sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>. 26.7.2018.
- Tenhovuori, A. 2011. Tutkimusmatkalla- Ympäristökasvatuksen menetelmä- opas. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

- <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/29563/Opinnaute-tyo%20Airriina%20Tenhovuori.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 4.2.2018.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Sadutus –lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-vali-neet/tyomenetelmat/sadutus>. 12.10.2018.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy–Juvenes Print.
- Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (Toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 38–55.
- Turja, L. 2011. Tiedekasvatus ja lapsen tutkiva toiminta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (Toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 178–195.
- Turunen, P. 2018. Päiväkodinjohtaja. Kontiolahden kunta, Varhaiskasvatuspalvelut. 4.1.2018.
- Varhaiskasvatuslaki. 2015. 36/1973
- Vilen, N. 2015. Green Care varhaiskasvatuksessa, Luontotoiminnan vahvistaminen päiväkodissa. Opinnäytetyö. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/94545/Vilen_Nina.raportti.pdf?sequence=1. 4.2.2018.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Tammi.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.
- Ympäristöministeriö. 2016. Kestävä kehitys. Ympäristöministeriö. http://www.ym.fi/fi-fi/Ymparisto/Kestava_kehitys. 29.6.2018.

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS
Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä,
joita toteutetaan ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) <i>Kontiolahden kunta /Karnunpesän pk</i>		
	Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti) <i>Pirkko Turunen 0400-298973 pirkko.turunen@kontiolahden.fi</i>		
	Työn aihe		
Tekijä	Nimi <i>Hanna Peltola</i>	Opiskelijanumero	
	Katuosoite	Postinumero	Postitoimipaikka
	Puhelin	Sähköpostiosoite	
	Suorittava tutkinto <i>OSIONOMI, LTD, AMK</i>	Ryhmätunnus	
	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) <i>Antti</i>		
Karelia-amk	Toimipaikka ja osoite		
	Puhelin		Sähköpostiosoite
	Tehtävänimike		
Hanke	Opinnäytetyö liittyy seuraavaan Karelia-amk:n ulkopuolisen rahoituksen hankkeeseen (hankkeen nimi, hankenumero, rahoituslähde/-ohjelma):		
Toimeksiantosopimuksen ehdot			
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuusta työstä.		
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.		
Oikeudet	Opinnäytetyö toteutetaan Karelia-amk:n ulkoisella rahoituksella toteutettavan hankkeen yhteydessä. Tekijä ja Ohjaaja luovuttavat Toimeksiantajalle ja Karelia-amk:lle ulkoisella rahoituksella toteutettuihin aikaansaamiinsa tuloksiin sellaiset oikeudet, jotka Karelia-amk on sitoutunut pitämään itsellään tai luovuttamaan edelleen Karelia-amk:n solmimissa rahoitus- ja yhteistyösopimuksissa. Kyseiset tulosten omistus- ja immateriaali-oikeuksia koskevat sopimusehdot on toimitettu Tekijälle ja Ohjaajalle tiedoksi ja allekirjoittamalla tämän sopimuksen he hyväksyvät ne itseään sitoviksi. Ellei toisin sovita, ei kyseisten oikeuksien luovutuksesta makseta korvauksia. Mikäli edellä mainitut sopimusehdot eivät sitä nimenomaisesti estä, opinnäytetyön tekijälle jää kuitenkin aina rinnakkaiset käyttöoikeudet opinnäytetyöhön muuntelu-oikeuksin.		
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai sen puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.		
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.		
Lisäksi sovitaan			
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin kolmen vuoden ajan toimeksiannon päättymisestä lukien. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.		
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) samansisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.		
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus	
Toimeksiantaja	<i>29.3.2018 Kontiolahden</i>	<i>Pirkko Turunen</i>	
Tekijä	<i>Hanna Peltola Kontiolahden 10.4.2018</i>	<i>Hanna Peltola</i>	
Karelia-amk	<i>11.4.2018 Joen</i>	<i>Joensuu</i>	

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS
Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita toteutetaan ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) <i>Kontolahden kunta / Karhungešan pk</i>	
	Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti) <i>Pirkko Turunen 0400-298973 pirkko.turunen@kontolahden.fi</i>	
	Työn aihe	
Tekijä	Nimi <i>Annukka Lukkarinen</i>	Opiskelijan nimi
	Katuosoite	Postiosoite
	Puhelin	Sähköpostiosoite
	Suorittava tutkinto <i>Sohjeismi AMK, LTD</i>	Ryhmittäminen <i>SISAK16 B</i>
	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) <i>Rakkarpi Antti</i>	Tehtävänimike <i>tuutoripettaja</i>
Karelia-amk	Toimipaikka ja osoite <i>Tikkariinne 3 80220 Joensuu</i>	
	Puhelin <i>050-4652293</i>	Sähköpostiosoite <i>antti.rakkarpi@karelia.fi</i>
Hanke	Opinnäytetyö liittyy seuraavaan Karelia-amk:n ulkopuolisen rahoituksen hankkeeseen (hankkeen nimi, hankenumero, rahoituslähde/-ohjelma):	
Toimeksiantosopimuksen ehdot		
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyö toteutetaan Karelia-amk:n ulkoisella rahoituksella toteutettavan hankkeen yhteydessä. Tekijä ja Ohjaaja luovuttavat Toimeksiantajalle ja Karelia-amk:lle ulkoisella rahoituksella toteutettuihin aikaansaamiinsa tuloksiin sellaiset oikeudet, jotka Karelia-amk on sitoutunut pitämään itsellään tai luovuttamaan edelleen Karelia-amk:n solmimissa rahoitus- ja yhteistyösopimuksissa. Kyseiset tulosten omistus- ja immateriaali-oikeuksia koskevat sopimusehdot on toimitettu Tekijälle ja Ohjaajalle tiedoksi ja allekirjoittamalla tämän sopimuksen he hyväksyvät ne itseään sitoviksi. Ellei toisin sovita, ei kyseisten oikeuksien luovutuksesta makseta korvauksia. Mikäli edellä mainitut sopimusehdot eivät sitä nimenomaisesti estä, opinnäytetyön tekijälle jää kuitenkin aina rinnakkaiset käyttöoikeudet opinnäytetyöhön muunteluoikeuksin.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai sen puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin kolmen vuoden ajan toimeksiannon päättymisestä lukien. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) samansisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.	
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus
Toimeksiantaja	<i>29.3.18 Kontolahden</i>	<i>Pirkko Turunen</i>
Tekijä	<i>10.4.18 Kontolahden</i>	<i>Annukka Lukkarinen</i>
Karelia-amk	<i>11.4.18 Joensuu</i>	<i>Antti Rakkarpi</i>

Kirje lapsille ja lasten huoltajille

Hei Esikoululaisten vanhemmat!

Olemme Karelia ammattikorkeakoulun sosionomi opiskelijat Annukka Lukkari-
nen ja Hanna Peltola. Teemme toiminnallisen opinnäytetyön Karhupesän päi-
väkodille.

Aiheena meillä on luonto- ja seikkailukasvatus. Järjestämme toiminnallisen
retkipäivän Vierevänniemen maastoon. Päivä on 26.4.2018, kestoaltaan päivä on
9-13.

Päivä sisältää luontopolun varrella olevia rastipisteitä, joissa erilaisia tehtä-
viä, jotka liittyvät luontoon ja kestäväan kehitykseen. Pisteet sisältävät mm.
pulmatehtäviä, tunnistamista ja liikunnallisia tehtäviä.

Mitä retkelle mukaan?

Päiväkodilta tulee mukaan mehua (oma muki mukaan kotoa) ja makkaraa (Mak-
karan paistoon). Lapsi voi ottaa kotoa mukaan myös omaa pientä evästä, kuten
hedelmää, rusinoita...

Retkivarustus;

-Reppu, johon pakataan omat eväät, sekä vaihtovaatteita esim. lisäpaita ja
käsineet.

-Hyvät kengät, jos kuiva keli, niin lenkkarit käyvät hyvin. Sade ilmalla tai jos
vielä lunta maassa, niin jalkaan kumisaappaat!

-Lämpimät vaatteet, ilma voi vaihtua kevätsäällä päivän aikana, joten tähän on
hyvä varautua.

-Sadevaatteet varoilta reppuun.

-Muovi- tai paperipussi roskia varten, luonnosta tuodaan roskat pois!

-Istuinalusta

JOKAMIEHEN OIKEUDET

LUONNOSSA SAAT

- LIIKKUA JALAN, HIIHTÄEN TAI
PYÖRÄILLEN MUUALLA KUIN PIHAMAALLA TAI
KASVAVILLA VILJELYKSILLÄ
- LEIRIYTYÄ TILAPÄISESTI ALUEILLA, JOILLA
LIIKKUMINEN ON SALLITTU JA NUOTION SYTYTTÄMI-
NEN VAIN NUOTIOPAIKOILLA.
- POIMIA MARJOJA,,   SIENIÄ JA
KUKKIA
- ONKIA JA PILKKIÄ, VENEILLÄ JA UIDA.

ET SAA

- AIHEUTTAA HÄIRIÖTÄ TOISILLE IHMISILLE
- HÄIRITÄ TAI VAHINGOITTAA ELÄIMIÄ
- KATKOA OKSIA ELÄVISTÄ PUISTA
- TEHDÄ NUOTIOTA MUUALLE, KUIN NUOTIOPAIKOILLE
- ROSKATA
- AJAA MÖNKIJÄLLÄ TAI MOOTTORIKELKALLA, KUIN SALLITUILLA REITEILLÄ

Toimintapäivän aikataulu Vierevänniemellä 26.4.2018

9.15 Lasten saapuminen Vierevänniemelle

9.30 Esittelyt, ohjeistus. Ohjattu alkuleikki ja lasten ryhmiin jako

9.45 Ohjeistetaan viidennen luokat oppilaat rastipisteille ja lasten yhteistä aikaa pienryhmissä

10.00 Ryhmät lähtevät kiertämään rastipisteitä

- Rastipisteiden kiertämisen jälkeen kokoonnutaan makkaran paistoon ja eväiden syöntiin. Viidennen luokan oppilaat lähtevät syömään omalle koululle.
- Loppuaika vapaata leikkiä alueella

12.30 Kiitetään päivästä ja lapset lähtevät päiväkodin aikuisten kanssa päiväkodille

Havainnointikohteet

1. Mikä oli lasten mielestä toiminnassa parasta?
2. Mikä toiminta ei lapsia jaksanut kiinnostaa?
3. Jaksoivatko lapset keskittyä tehtäviin?
4. Oliko aikuisen rooli rastipisteellä hallitseva?
5. Oliko lapsilla uuden oivaltamista?
6. Viidesluokkalaisten ja esiopetusikäisten lasten yhteistoiminnan sujuvuus?

Opinnäytetyön päätöskysely päiväkodin henkilökunnalle.

HEI!

Pyytäisimme pientä palautetta opinnäytetyöhömmme liittyvästä toimintapäivästä, jonka järjestimme Vierevänniemellä 26.4. 2018.

Palautteesta olemme erittäin kiitollisia, koska se auttaa meitä opinnäytetyötä kirjoittaessa.

Millainen oli kokemuksena suunnitteluvaihe ja siihen liittyvät ohjauskerrat lapsille?

Millainen toimintapäiväpäivä kokemuksena oli?

Millaisia ajatuksia / oivalluksia toimintapäivä herätti?

Kehittämisen alueet

Mitä olisimme voineet tehdä toisin jo suunnitteluvaiheessa?

Mitä kehittämisen asioita tulee esiin toimintapäivän toteutuksessa?

Millaisia asioita jäi puuttumaan?

Vahvuudet

Mitkä asiat toimivat hyvin suunnitteluvaiheessa?

Mitkä asiat olivat hyvin toimintapäivässä?

Oliko kokonaisuus toimiva/selkeä?

Iso kiitos teille opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden mahdollistamisesta, tapahtumaan osallistumisesta ja kaikesta siitä avusta sekä opista, jota olemme saaneet matkan varrella.

KIITOS!

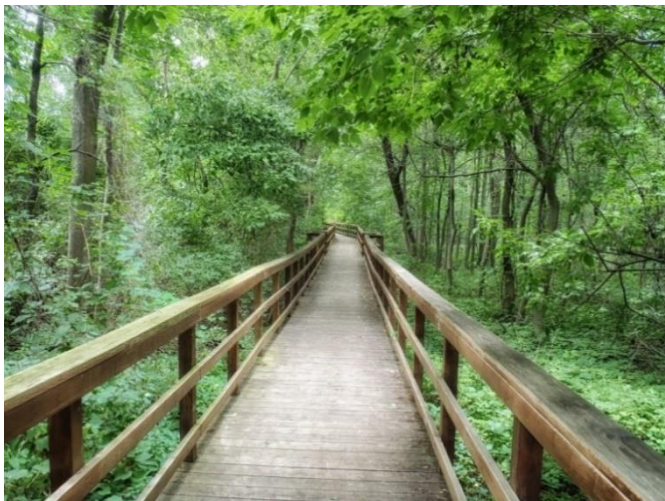
T: Annukka ja Hanna

Materiaalipankki ympäristökasvatuksen toiminnallisia tehtäviä päiväkodin käyttöön

Ympäristökasvatuksen pedagoginen tavoite on lapsen luontosuhteen vahvistaminen, ympäristössä vastuullisesti toimimisen ohjaus sekä lapsen ohjaaminen kohti kestävästä kehitystä. Ympäristökasvatus tarkoittaa oppimista ympäristössä, ympäristöstä sekä ympäristön puolesta toimimista. Retkeily ja tutkiminen ovat molemmat varhaiskasvatuksen tärkeitä osa-alueita. Kasvattajan tehtävä on opettaa lapsille luonnossa ja ympäristössä liikkumisen vastuuta sekä kunnioittamaan luonnon kasvistoa ja eläimistöä. Lapsille tulisi antaa mahdollisuus luonnossa rauhoittumiseen ja ympärillä olevan luonnon esteettiseen kokemiseen. (Opetushallitus 2016, 45.)

Lapsen luontainen innostus ja kiinnostus ympäristöstään edesauttavat arvomaailman muodostumisessa ja käsitteiden ymmärtämisessä. Pienten lasten kokonaisvaltaisessa oppimisessa ja kehittämisessä lapsi käyttää fyysisiä, emotionaalisia ja kognitiivisia taitojaan. (Parikka- Nihti & Suomela 2014, 28.)

Päivähoidossa kestävä kehitys on päivittäin tapahtuvia tekoja, taitojen ja ajattelun kasvattamista käyttämällä erilaisia oppimisympäristöä monipuolisesti ja laajasti. Kestäväan kehitykseen kuuluu oleellisesti lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus, osallisuus ja osallistaminen. Varhaiskasvatusta ohjaaviin arvoihin sisältyy kestäväan kehityksen kasvatuksen perusta. Kasvattajan tehtävä on hyväksyä ja sisäistää luontoa ja luonnonvaroja kunnioittavat arvot. (Parikka-Nihti 2011, 15.)

Kierrätyslaulu

(sävel: Pyörät ne pyörivät ympäri -laulu)

1. Pyörät ne pyörivät ympäri ympäri ja ympäri. Pyörät ne pyörivät ympäri joka päivä.
2. Etteivät pyörät pysähtyisi, pysähtyisi ja pysähtyisi. Etteivät pyörät pysähtyisi kierrätetään!
3. Kierrätys säästää luontoa luontoa ja luontoa. Kierrätys säästää luontoa, aurinko paistaa.
4. Kaikki jätteitä lajittelee, lajittelee ja lajittelee. Kaikki jätteitä lajittelee, helppo homma.
5. Paperit ja lasit erilleen, erilleen ja erilleen. Paperit ja lasit erilleen, hyötykäyttöön!
6. Vaatteet ja koneet annetaan, annetaan ja annetaan. Vaatteet ja koneet annetaan, kierrätykseen!
7. Kompostointi on mukavaa, mukavaa ja mukavaa. Kompostointi on mukavaa, uusi multa muhii.
8. Kaatopaikat pienenee, pienenee ja pienenee. Kaatopaikat pienenee, toivottavasti!
9. Me luontoa tahdomme suojella, suojella ja suojella. Me luontoa tahdomme suojella, ympäri vuoden!

Täti Vihreän puistoruno

Puistossa voi olla eväsretkellä,
makoilla nurmella, katsella pilviä, pelata pelejä,
heittää huulta, laskea mäkeä, nuuhkia tuulta,
hypätä narua, tehdä kuperkeikkoja, taputella kakkuja tai lumiukkoja.

Tammenterhot talteen jemmaa orava,
lehmuksessa lentää perho kirjava.
Soittoniekka sirkka syreenissä sirittää,
auringon säteet ilomielen virittää.
Mettä kukan kimalainen ryystää,
nurmen alta lintu madon pyydystää.

TUTKITAAN SYKSYN LEHTIÄ

Lehtiä voi järjestellä koon, värin tai lajin mukaan jonoon tai ympyrään.

PILVIBONGAUS

Katsellaan pilviä ja yritetään löytää niistä joku muoto. Pilvet voi näyttää esineiltä tai vaikka eläimeltä. Sisällä voi piirtää näkemänsä.

ETSI LUONNOSTA...

Jotain painavampaa, kevyempää, suurempaa pienempää kuin sinä itse olet. Nimeä löydetyt asiat. Voit myös piirtää ne.

TUTKITAAN KANTOJA

Tutkitaan puiden kantoja. Puiden kannoista voidaan laskea renkaat eli puun ikä. Tutkitaan yhdessä, millainen kasvuvuosi puulla on ollut lasten syntymän aikoihin.

LAJITUNNISTUS

Valitse eläinten tai kasvien kuvia, jotka laitetaan esille lasten nähtäville. Anna vinkkejä, minkä avulla lapset valitsevat oikean kuvan.

Esim. Tämä eläin on Suomen metsän kuningas (Karhu).

TUNNUSTELUTEHTÄVÄ

Laitetaan kangaspussiin pieniä asioita luonnosta sekä pieniä leluja, esim. legoja. Lapset saavat kukin vuorollaan tunnustella, mitä pussissa on.

MIKÄ PUU -LEIKKI

Leikkipaikaksi käy metsä, jossa on useita eri puulajeja. Ohjaaja pyytää lapsia etsimään ja juoksemaan huudetun puulajin viereen. Haastetta antaa, jos pyydetään löytämään pieni koivu tai iso mänty tai jokaisen on löydettävä oma puu.

TARINAN KERRONTA/ SADUTUS

Etsitään erilaisia luontoaiheisia kuvia. Pienissä ryhmissä lasten kanssa sadutus-menetelmällä annetaan lasten kertoa tarinaa. Aikuinen kirjoittaa lasten kertoman tarinan sanasta sanaan.

LAIVA ON LASTATTU

Voidaan pelata ulkona metsässä ja lastata laivaa erilaisilla luontoon ja metsään liittyvillä asioilla.

SANAKÄÄRME

Pienissä ryhmissä rakennetaan maahan sanakäärme luonnonesineistä. Sanakäärme muodostetaan peräkkäin laitettavista luonnon materiaaleista, siten että edellisen sanan viimeinen kirjain on sama kuin seuraavan sanan ensimmäinen.

PANTOMIIMI

Lapset voivat esittää kukin vuorollaan luonnossa tai metsässä tapahtuvaa toimintaa esim. marjojen keruuta, puun kaatamista, soutamista, hiihtämistä, ongintaa tai metsän eläintä.

TUTKITAAN KÄPYJÄ

Etsitään puiden käpyjä, esim. männyn, lehtikuusen ja kuusen. Nimetään kävyt ja tutkitaan puita, josta kävyt ovat tippuneet. Tuodaan kävyt sisätiloihin ja tutkitaan käpyjen rakennetta. Käpyjä voi purkaa ja laskea montako siementä löytyy.

MITÄ VÄREJÄ LUONNOSTA LÖYTYY?

Lapset kuvaavat värikästä luontoa. Kuvista voidaan tutkia luonnon värimaailmaa. Kuvia voidaan käyttää myös apuna kun piirretään luontoa. Kuvista voi kokeilla erottaa mahdollisimman monta värisävyä. Esim. vihreä vaaleammasta tummempaan.

MILLAISTA ON METSÄSSÄ/ RANNALLA ?

Kerro etunimesi kirjaimen/ kirjainten mukaan millaista/ mitä luonnossa on?

K- Kukkaista

I-Ilmavaa

R-Riemua

S-Seikkailu

I-Itikoita

MIHIN ROSKA KUULUU?

Maahan piirretään kolme eri aluetta. Bio, -paperi- ja sekajätealueet. Lapset ovat kuulolla ja ohjaaja huutaa omenankuori. Lapset juoksevat oikeaan paikkaan eli siihen mihin omenankuori kuuluu (biojäte).

KIM-PELI

Kerätään metsästä pieniä asioita, kuten käpyjä, lehtiä, kiviä, marjoja. Laitetaan ne esille, annetaan lasten katsoa ja nimetä esineitä. Peitetään kaikki asiat liinalla, ja piilossa ohjaaja ottaa pois yhden tai kaksi asiaa pois. Lapset yrittävät muistaa, mikä asia on poissa.

MITATAAN

Etsi mittaamalla pisin voikukan varsi, suurin puun ympäryys, pisin askelma ja pienin käpy.

KADONNEET ELÄIMET

Ohjaaja nimeää jokaisen pelaajan joksikin eläimeksi. Pelaaja painaa mieleensä, mikä eläin hän on. Ohjaaja aloittaa leikin sanomalla "Kävin eläintarhassa/ pellolla/ ja huomasin että KISSA oli kadonnut." Kissaksi nimetty pelaaja sanoo " Ei kissa ole kadonnut, minä näin sen. Koira on kadonnut." Koira vastaa " Ei koira ole kadonnut, minä näin sen. Hevonen on kadonnut." Peli jatkuu ja kaikki eläimet käydään läpi. Pelaajan täytyy olla valpas. Jos hän ei heti vastaa, on hänen käytävä läpi koko eläinjoukko.

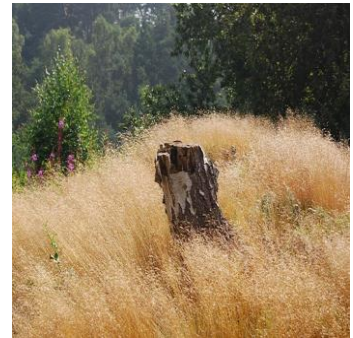
PUUHIPPA

Jokainen valitsee oman puun. Yksi leikkijä jää ilman puuta. Ilman puuta ollut leikkijä huutaa ”talo palaa, pakko vaihtaa.” Leikkijät vaihtavat puuta mahdollisimman nopeasti. Ilman puuta ollut leikkijä yrittää ennättää jonkun leikkijän puulle saaden puun itselleen. Ilman puuta jäänyt leikkijä on uusi huutaja.

METSÄN HALTIJA

Leikki aloitetaan etsimällä metsän haltijalle valtaistuin, mieluiten korkeampi kohta metsässä. Sovitaan metsän haltijan valta-alue, esim. 10 m halkaisijalta. Metsän haltija aloittaa laskemaan sovittuun lukuun saakka. Toiset menevät piiloon. Kun laskeminen loppuu, piilossaolijat pyrkivät valloittamaan valta-alueen. Jos metsän haltija huomaa valloitusyrityksen, on valloittusta yrittäneen mentävä takaisin piiloon. Jos onnistuu huomaamatta valtaamaan valta-alueen, on hän uusi metsän haltija.

PENSAS, PUU TAI MYRSKY

Leikkijät levittäytyvät leikkialueelle. Ohjaaja huutaa vuorollaan pensas/ puu/ myrsky. Pensas -huudossa lapsi menee kyykkyy, puu -huudolla lapsi seisoo kädet ylös nostettuna ja myrsky -huudolla lapsi heiluttaa koholla olevia käsiään.

TUO MINULLE

Ohjaaja seisoo keskellä. Lapset jaetaan kahteen ryhmään. Ryhmät seisovat kahden vastakkaisen viivan takana. Leikin ohjaaja seisoo viivojen välissä yhtä kaukana kummastakin joukkueesta. Ohjaaja pyytää tuomaan jonkin luonnon materiaalin tai asian. Joukkue, joka toimittaa ensimmäisenä kyseisen asian tai materiaalin, saa pisteen. Sovitaan pistemäärä, jolla voittaa.

KÄPYJAHTI

Luonnossa tilavalla alueella osallistujista muodostetaan kaksi joukkuetta. Kummallekin joukkueelle valmistetaan kotipesä sopivan matkan päästä toisistaan. Kumpikin joukkue täyttää kotipesänsä kävyillä. Peli aloitetaan leikin ohjaajan merkistä, jolloin joukkueet hakevat käpyjä toisen joukkueen kotipesästä. Käpyjä saa hakea vain yhden kerrallaan, kun ohjaaja ilmoittaa pelin päättymisestä. Joukkue, jolla on enemmän käpyjä kotipesässä, on voittaja.

LUMIKITEIDEN JA HIUTALEIDEN TUTKIMINEN

Tutkitaan luuppien avulla lumihiuksien muotoja. Voidaan tutkia juuri satanutta lunta tai vanhaa lunta lumipenkasta.

Lumihiuksien tutkija jäljentää paperille lumihiuksen kuvan.

SARJOITTAMINEN

Etsitään luonnosta neljän eri puun lehti, esim. pihlaja, koivu, haapa ja leppä. Lehdet kastetaan pulloväriin ja lehdillä tehdään pahville sarjoitus sovitun sarjoituskaavan mukaan, esim. koivunlehti, lepänlehti, haavanlehti, pihlajanlehti. Samalla sarjalla jatketaan lehtikuvion painamista.

MITÄ JÄTETTÄ OLEN -LEIKKI

Yksi leikkijä on arvaaja. Arvaajan selkään kiinnitetään kuvakortti, josta selviää, mitä jätettä leikkijä on. Arvaaja ei itse tiedä, mikä kuva hänen selässään on. Arvaaja kyselee kysymyksiä, joilla hän yrittää saada selville, mitä jätettä hän on.

KEPPIDOMINO

Kerätään keppejä luonnosta. Kepit katkotaan esim. puutarhasaksilla suunnilleen samanmittaisiksi. Kastetaan keppien päät maaliin, väri kerrallaan. Anneetaan keppien kuivua. Pelataan ulkona dominopelin säännöillä.

Lähteet:

- Jaakkola, T. 2014. Krokotiilijuoksu. 234 muuta toiminta ideaa motoristen taitojen kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2016. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kettunen, A. & Laine, A. (Toim.) 2017. Ilmiöt ihmeteltäviksi. Monilaisia ideoita ulkona oppimiseen. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävää kehitystä. Helsinki: Lasten keskus
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ympäristö.fi. 2014. Eko-Elmeri. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. file:///C:/~1/AppData/Local/Temp/eko-elmeri-osa-5-1.pdf. 31.8.2018.

Kuvat:

Pixabay. <https://pixabay.com/> . 31.8.2018

Tekijänoikeudet:

Annukka Lukkarinen
Hanna Peltola